

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การสร้างเสริมความสามารถในการประกอบอาชีพของผู้พิการโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามลำดับดังนี้

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการทดลองใช้การสร้างเสริมความสามารถในการประกอบอาชีพสำหรับผู้พิการ โดยการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับ แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้พิการ อาชีพ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเสนอตามลำดับดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการการมีส่วนร่วม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ในมาตรา 289 ได้ระบุเกี่ยวกับความสำคัญของชุมชนและส่งเสริมให้องค์กรปกครองท้องถิ่น ประชาชน เอกชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ที่มุ่งหมายจะให้เกิดการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษาและความต้องการของท้องถิ่น กรรมการโรงเรียนหรือกรรมการศึกษาประจำโรงเรียน จึงมีบทบาทหน้าที่ให้การจัดการศึกษาไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ เช่นเดียวกันกับในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 29 ระบุว่าให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นๆ ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

นอกจากนั้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ระบุว่าการพัฒนาอย่างยั่งยืนต้องอาศัยกระบวนการความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมของหลายฝ่ายในสังคมโดยเหตุที่การพัฒนาในระยะเวลาที่ผ่านมาได้ทำให้ภาคประชาชนเติบโตและมีศักยภาพและมีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการของรัฐและบริหารจัดการชุมชน เนื่องจากภาครัฐเองมีขีดความสามารถจำกัดจึงจำเป็นต้องเปิดโอกาสและส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนและสังคมได้มีส่วนเข้ามาแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีแนวทางสำคัญคือ

1. จัดกระบวนการหรือกลไกการบริหารจัดการของรัฐที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา การจัดทำแผน และดำเนินการแก้ไขปัญหาของชุมชน
2. สนับสนุนให้มีคณะกรรมการของประชาชนในชุมชนและท้องถิ่นให้ร่วมคิด ร่วมทำงาน และเรียนรู้ประสบการณ์ความรู้ความสามารถซึ่งกันและกัน
3. ส่งเสริมให้มีเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนหรือท้องถิ่นในการแลกเปลี่ยนความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ และผลกระทบจากการพัฒนา

4. จัดให้มีกระบวนการและช่องทางของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการพัฒนาเป็นสองระบบควบคู่กันไป คือ ระบบการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการพัฒนา ร่วมกับภาครัฐ ซึ่งเป็นระบบที่มีการปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน และระบบการจัดการกิจกรรมการพัฒนาใหม่โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างสมบูรณ์ ซึ่งภาครัฐเป็นฝ่ายสนับสนุนในด้านนโยบาย มาตรการ และงบประมาณสนับสนุน

5. เสริมสร้างวิสัยทัศน์ และสร้างขีดความสามารถในการจัดการหรือการมีส่วนร่วมให้แก่องค์กรประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคเอกชน สาธารณชน ภาคธุรกิจเอกชน เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินแผนงานโครงการของรัฐหรือของชุมชน

6. พัฒนาศักยภาพการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ของรัฐ และความร่วมมือระหว่างหน่วยงานประชาสัมพันธ์ของรัฐ และภาคเอกชนในการให้บริการข่าวสารและข้อมูล เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาประเทศแก่ข้าราชการในกระทรวง ทบวง กรม และประชาชนอย่างเพียงพอ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจทัศนคติ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ

1.1 การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน

การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน เพื่อการกระทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้น มีนักวิชาการได้เสนอแนวคิดถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนี้

ฟอร์นารอฟ (Fornaroff. 1980) เสนอว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน มีขั้นตอนการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การวางแผน รวมถึงการตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย กลวิธี ทรัพยากรที่ต้องใช้ ตลอดจนการติดตามประเมินผล
2. การดำเนินงาน
3. การใช้บริการจากโครงการ
4. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

บุญตั้ง อุ้นแก้ว (2537) ให้แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการศึกษาว่า การศึกษาเป็นภารกิจของทุกคนและสังคมต้องให้ความสนใจและระดมสรรพกำลัง และทรัพยากรทั้งหลายทั้งปวงร่วมกัน เพื่อก่อให้เกิดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ และจะต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนและสถาบันต่างๆ ในสังคมด้วย แนวคิดเกี่ยวกับการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนนั้นได้เกิดขึ้นในชุมชนต่างๆ ทั่วโลก การมีส่วนร่วมเกิดจากแนวคิดสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ความสนใจและความกังวลร่วมกัน เกิดจากความสนใจและความห่วงกังวลส่วนบุคคล ซึ่งบังเอิญเห็นพ้องด้วยกันกลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม
2. ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้น ผลักดันให้มุ่งไปสู่การรวมกลุ่มวางแผนและลงมือกระทำร่วมกัน
3. การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงสนองต่อความเห็นของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้นๆ

ศิริชัย กาญจนวาสี (2547) ได้กำหนดรูปแบบและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของบุคคลในองค์กร ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการประชุม
2. การมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา
3. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ขององค์กร
4. การมีส่วนร่วมตัดสินใจในการเลือกแนวทางในการแก้ไขปัญหา
5. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลในกิจกรรมต่างๆ
6. การมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์

สุชาติ จักรพิสุทธิ์ (2547) ศึกษาเรื่องชุมชนกับการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน แบ่งได้ออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1. ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านเหตุผล โดยการเปิดโอกาสให้สังคมองค์กรต่างๆ ในชุมชน ประชาชนมีบทบาทหลักตามสิทธิ หน้าที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตั้งแต่การคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ วางแผน การร่วมปฏิบัติและการรับผิดชอบในผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมทั้งส่งเสริมชักนำสนับสนุนให้การดำเนินงานเกิดผลประโยชน์ต่อชุมชนตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดด้วยความสมัครใจ

2. ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ เป็นการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่เกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ อารมณ์ รวมทั้ง ค่านิยมของประชาชนเป็นเครื่องชี้นำตนเองให้เข้ามามีส่วนร่วม แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การกระทำที่บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทำให้ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมเกิดความผูกพัน มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่ดำเนินงานด้วยความสมัครใจ

กระทรวงศึกษาธิการ (2550) ได้เสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการจัดการศึกษา ไว้ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยสถานศึกษาสามารถเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนจัดสร้างหลักสูตรสถานศึกษา และกำกับ ติดตามการใช้หลักสูตรสถานศึกษา
2. การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาการสร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชนเป็นยุทธศาสตร์ที่จำเป็นอย่างยิ่ง ผู้บริหารและบุคลากรในสถานศึกษาควรระลึกถึงซึ่งมีหลัก 10 ประการ คือ
 - 1) สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นต่อชุมชน
 - 2) ฝึกให้เป็นคนใจกว้างและมีจิตสาธารณะ
 - 3) ตระหนักในสิ่งที่จำเป็นและขาดแคลน ไม่วางเฉย ทุกอย่างทำได้หากตั้งใจทำ
 - 4) ต้องหมั่นสร้างและปรับปรุงตนเองให้เป็นบุคคลที่มีเสน่ห์เป็นที่ชื่นชมศรัทธาของชุมชนและเพื่อนร่วมงาน
 - 5) อ่อนน้อมถ่อมตน วางตัวเรียบง่าย อยู่กับชุมชนและเพื่อนร่วมงานได้ทุกเวลา
 - 6) หลีกเลี่ยงการโต้แย้งที่ไร้เหตุผล พัฒนาทักษะการประนีประนอม
 - 7) ให้การต้อนรับชุมชนด้วยบรรยากาศมิตรภาพ
 - 8) พัฒนาเทคนิคการวิเคราะห์ชุมชนให้ลึกซึ้ง เพื่อสำรวจจุดเด่น จุดด้อย เพื่อเป็น

ฐานข้อมูลในการพัฒนา

9) หมั่นแสวงหาแหล่งงบประมาณ วัสดุ ครุภัณฑ์ จากหน่วยงาน บริษัท ห้าง ร้านค้า โดยใช้โครงการที่มีประสิทธิภาพ

10) สร้างและพัฒนาค่านิยมการสร้างสัมพันธ์ภาพกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

3. บทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีดังนี้

3.1 การมีส่วนร่วมในการจัดและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งที่บ้านและที่สถานศึกษา

3.2 การกำหนดนโยบาย เป้าหมายการจัดการศึกษาแก่สถานศึกษา

3.3 การประชาสัมพันธ์ สนับสนุนกิจกรรมทางการศึกษา

3.4 การเป็นผู้สนับสนุนทรัพยากรและบุคลากรในการจัดการศึกษา

3.5 การตรวจสอบการจัดการศึกษา

4. กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ควรดำเนินการ โดยเริ่มจากการสำรวจความต้องการ สำรวจข้อมูลพื้นฐาน กำหนดมาตรฐานของสถานศึกษา วางแผนพัฒนาสถานศึกษาตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ และกำหนดแนวทางปฏิบัติที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ

5. การประเมินผล คือ การประเมินแนวทางปฏิบัติ และการสรุปผลการมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนากระบวนการทำงานร่วมกัน

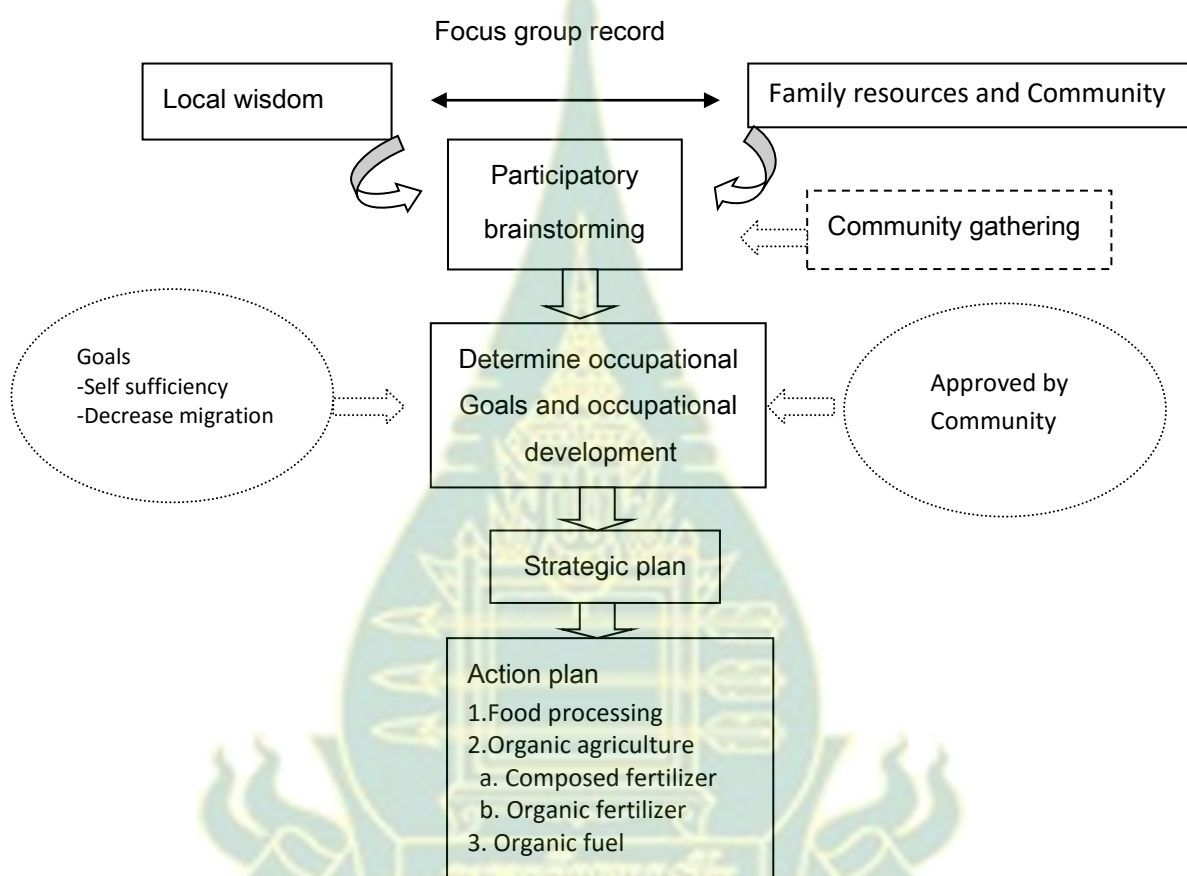
1.2 แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2547) ได้เสนอแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมไว้พอสรุปได้ว่า ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนมิใช่เป็นแค่การปรับหลักการพัฒนาที่เป็นอยู่ แต่หมายถึงทางเลือกของการพัฒนา (alternative development) อันเป็นคุณภาพใหม่ทางยุทธศาสตร์อีกขั้นหนึ่ง ซึ่งทางเลือกของการพัฒนาประกอบด้วยพื้นฐานที่สำคัญ 3 ประการคือ 1) กลไกการพัฒนาเคลื่อนย้ายจากรัฐสู่ประชาชน โดยประชาชนมีบทบาทหลักในการพัฒนา 2) เป้าหมายการพัฒนาคือการพัฒนาขีดความสามารถเพื่อพึ่งและพัฒนาตนเองมิใช่พึ่งพารัฐหรือองค์กรพัฒนาภายนอก 3) กระบวนการพัฒนายึดหลักจากล่างสู่บน มากกว่าบนสู่ล่าง โดยเหตุที่สภาพปัญหาของเศรษฐกิจและสังคมมีความสลับซับซ้อน ฉะนั้นในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชนรวมทั้งสร้างโอกาสให้คนในครอบครัวและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ทั้งในและนอกระบบโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเสนอแนวทางการพัฒนา ดังนี้

- ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษาในทุกๆระดับมากขึ้น โดยการกระจายอำนาจทางการศึกษาให้ชุมชนสามารถกำหนดรายละเอียดของหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพความพร้อมและความต้องการของแต่ละท้องถิ่นภายใต้การกำหนดโครงสร้างและมาตรฐานการงคุณภาพของหน่วยงานภาครัฐอย่างเป็นระบบ
- ปรับปรุงหลักสูตร ตำรา และอุปกรณ์การเรียนการสอนต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตของชุมชน ควบคู่กับการปลูกฝังให้เกิดความภาคภูมิใจ

- และรักท้องถิ่นของตน และการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมสากล เช่น ความรู้ในภาษาต่างประเทศ ความรู้เรื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น
3. สอดแทรกความรู้เรื่องครอบครัวศึกษาและการเสริมสร้างทักษะชีวิตในหลักสูตรการเรียนการสอนทุกระดับ โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา รวมทั้งการพัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้อย่างถูกต้องและสามารถถ่ายทอดความรู้ในวงกว้างได้
 4. ส่งเสริมการวิจัย พัฒนา และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามเพื่อสร้างศักยภาพความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน
 5. จัดเครือข่ายระดับชาติด้านวิชาการที่มีการทำงานเป็นอิสระโดยระดมความร่วมมือจากนักวิชาการและสถาบันต่าง ๆ ในการประสานแลกเปลี่ยนข้อมูลพัฒนาความรู้ และให้มีการเผยแพร่ผลงานเพื่อนำไปใช้ประโยชน์อย่างจริงจังในการกำหนดนโยบายและการปฏิบัติ
 6. ส่งเสริมให้มีการนำเอาศักยภาพของผู้สูงอายุที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ด้านต่าง ๆ มาใช้ประโยชน์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัว ชุมชนและสังคมส่วนร่วม
 7. สนับสนุนการถ่ายทอด แลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ระหว่างคนในชุมชนเดียวกันและระหว่างองค์กร ในชุมชนในทุกรูปแบบ โดยเน้นการใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือปราชญ์ชาวบ้านที่มีอยู่ และมีการรับรองวิทยฐานะของการเรียนรู้ดังกล่าว
 8. ส่งเสริมการดำเนินงานในลักษณะวิทยาลัยประชาคมที่ทำหน้าที่จัดการศึกษาและฝึกอาชีพแก่ประชาชนและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในชุมชนในรูปแบบที่หลากหลายตามความสนใจและความถนัดโดยไม่จำกัดพื้นฐานความรู้
 9. ส่งเสริมให้องค์กรทางสังคมทุกฝ่าย เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันทางศาสนา สื่อมวลชนสถาบันทางการศึกษาทั้งส่วนกลางและภูมิภาค ฯลฯ เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของบ้าน วัด โรงเรียน
 10. ให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการรวมตัวของชุมชนทั้งในเรื่องสิทธิ หน้าที่ บทบาทขององค์กรชุมชน รวมทั้งทักษะในการพัฒนาองค์กรให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การบริหารจัดการองค์กร การสร้างจิตสำนึกในการเป็นเจ้าของชุมชนและการบำรุงรักษา สาธารณสมบัติและศิลปวัฒนธรรมของชุมชน เป็นต้น
 11. สนับสนุนให้เกิดการรวมตัวของชุมชน โดยให้ความสำคัญกับการรวมตัวโดยสมัครใจในแต่ละพื้นที่มากกว่าการขึ้นมาจากภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรวมตัวเพื่อดูแลสิ่งแวดล้อมของชุมชนและการรวมตัวของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส

นอกจากนั้น กุศลนิษฐ์ ราชนบุณยวัฒน์ และคณะ (2550) ทำการวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาไทยสู่การพัฒนาอาชีพแบบมีส่วนร่วมของครอบครัว-ชุมชน : โครงการต้นแบบบ้านหนองหอย ตำบลเชียงเคี่ยน จังหวัดสกลนคร เป็นต้นแบบการพัฒนาอาชีพแบบมีส่วนร่วม โดยเริ่มจากการสนทนากลุ่มระดับครอบครัว (Focus group record) เพื่อศึกษาภูมิปัญญาทักษะอาชีพและทรัพยากรในครัวเรือน แล้วร่วมกันระดมความคิดเห็นทุกภาคส่วนในชุมชนเพื่อกำหนดเป้าหมายการพัฒนาอาชีพ วางแผนเชิงกลยุทธ์ในระดับชุมชน ยกร่างแผนปฏิบัติการโดยผ่านมติจากชุมชน ต้นแบบการพัฒนาอาชีพแบบมีส่วนร่วมแสดงดังภาพ

แผนภาพ 1 ร่างแผนปฏิบัติการพัฒนาอาชีพแบบมีส่วนร่วม (กุศลนิษฐ์ ราชนบุณยวัฒน์ และคณะ (2550))

จากแนวคิดของการมีส่วนร่วม พอสรุปลักษณะของการมีส่วนร่วมที่จะใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการรับรู้ โดยร่วมกันรวบรวมข้อมูลความต้องการเกี่ยวกับความรู้และความสามารถพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพของนักเรียนผู้มีความต้องการพิเศษซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง ตลอดจนร่วมสำรวจความต้องการของผู้เกี่ยวข้อง
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน เป็นการดำเนินกิจกรรมของผู้เกี่ยวข้อง

เกี่ยวกับการร่วมกำหนดแผนการดำเนินการเพื่อส่งเสริมความสามารถในการประกอบอาชีพของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ศึกษาความเป็นไปได้ของแผนและตรวจสอบทบทวนแผนการดำเนินงานที่กำหนดไว้

3. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ เป็นการดำเนินการโดยของผู้เกี่ยวข้องในช่วงระยะเวลาปฏิบัติ โดยอาจเป็นการมีส่วนร่วมในการสนับสนุนให้การดำเนินงานเป็นไปตามที่กำหนด ซึ่งอาจเป็นการร่วมสนับสนุนงบประมาณ สิ่งของ การให้คำแนะนำ ให้ความรู้ ตลอดจนความคิดเห็นเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างการฝึกปฏิบัติเพื่อสร้างเสริมความสามารถในการประกอบอาชีพ

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล เป็นการดำเนินกิจกรรมของผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการร่วมรับทราบผลการดำเนินงานและผลสำเร็จของการสร้างเสริมความสามารถในการประกอบอาชีพของนักเรียนผู้มีความต้องการพิเศษ

2 ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่าและความดีงามที่จรรโลงชีวิตและวิถีชุมชนให้อยู่ร่วมกับธรรมชาติและสภาวะแวดล้อมได้อย่างกลมกลืนและสมดุล นอกจากนี้ภูมิปัญญายังเป็นเป็นพื้นฐานการประกอบอาชีพและเป็นรากฐานการพัฒนาที่เริ่มจากการพัฒนาเพื่อการพึ่งพาตนเอง การพัฒนาเพื่อการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และการพัฒนาที่เกิดจากการผสมผสานองค์ความรู้สากลบนฐานภูมิปัญญาเดิม เพื่อเกิดเป็นภูมิปัญญาใหม่ที่เหมาะสมกับยุคสมัย ดังนั้น ภูมิปัญญาจึงมีคุณค่าไม่เพียงแต่ต่อท้องถิ่นและผู้คนเท่านั้น แต่ยังมีประโยชน์อย่างใหญ่หลวงต่อการวางแผนพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนและมั่นคงต่อไป

2.1 ความหมาย

มีหน่วยงานและบุคคลอธิบายความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น ไว้ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2539: 2) อธิบายว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนเราผ่านกระบวนการศึกษา สังเกตคิดวิเคราะห์จนเกิดปัญญาและตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลาย ๆ เรื่อง ความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อยออกมาเป็นศาสตร์ เฉพาะสาขาวิชาต่าง ๆ อาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการ และการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเรา ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในสังคม ชุมชนและในการตัวของผูู้เอง หากมีการสืบค้นหาเพื่อศึกษา และนำมาใช้ก็จะเป็นที่รู้จักกันเกิดการยอมรับ ถ่ายทอด และพัฒนาไปสู่คนรุ่นใหม่ตามยุคตามสมัยได้

กฤษณา วงษาสันต์ และคณะ (2542: 258 - 259) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการทัศน์ของบุคคลที่มีต่อตนเองต่อโลกและสิ่งแวดล้อมซึ่งกระบวนการทัศน์ดังกล่าวจะมีรากฐานจากคำสอนทางศาสนา คติ จารีตประเพณี ที่ได้รับการถ่ายทอดสั่งสอนและปฏิบัติสืบเนื่องกันมาปรับปรุงเข้ากับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงแต่ละสมัย ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายเพื่อความสงบสุขของคนในส่วนที่เป็นชุมชน และปัจเจกบุคคล

จารุวรรณ ธรรมวัตติ (2543:1) ได้ให้ความหมาย ของภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ แบบแผน การดำเนินชีวิตที่มีคุณค่าแสดงถึงความเฉลียวฉลาดของบุคคล และสังคมซึ่งได้สั่งสมและปฏิบัติต่อกันมา ภูมิปัญญาจะเป็นทรัพยากรบุคคล หรือทรัพยากรความรู้ก็ได้

ประภากร แก้ววรรณ และคนอื่น ๆ (2549) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นคือ องค์ความรู้ ประสบการณ์ หรือทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้าน คิดเอง ทำเอง แก้ปัญหาเอง เพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งสั่งสมมาเป็นเวลานาน มีการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งในท้องถิ่น เพื่อให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายภูมิปัญญาไว้ว่า พินความรู้ ความสามารถ ส่วนคำว่าท้องถิ่นหมายถึง ท้องที่ใดท้องที่หนึ่งโดยเฉพาะ ดังนั้นเมื่อรวมคำเป็น ภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงหมายถึง ความรู้ ความสามารถของคนในท้องถิ่นหนึ่งท้องถิ่นใดโดยเฉพาะ

ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์ (2542 : 2) ได้ให้อธิบายความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า เป็นองค์ความรู้ความสามารถของชุมชนที่สั่งสมสืบทอดกันมานาน เป็นความจริงแท้ของชุมชนเป็นศักยภาพที่จะใช้แก้ปัญหา จัดการปรับตัว เรียนรู้ และถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่ เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างผาสุก เป็นแก่นของชุมชนที่จริงใจ ความเป็นชาติให้อยู่รอดจากทุกภัยพิบัติทั้งปวง

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542: 264) อธิบายว่าภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความสามารถในการแก้ไขปัญหาของชาวบ้าน ไม่ว่าจะปัญหาของชุมชน ปัญหาในการดำรงชีวิตและปัญหาในการประกอบอาชีพ โดยที่ปราชญ์ชาวบ้านนี้ได้มีกระบวนการวิเคราะห์และสั่งสมประสบการณ์มาเป็นเวลานาน เป็นที่ยอมรับนับถือของคนทั่วไป

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ดังนี้

1. ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ ความสามารถทางพฤติกรรมและความสามารถในการแก้ไขปัญหาของมนุษย์
2. ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจนที่กลุ่มชนได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ใน การปรับตัวและดำรงชีพตามสภาพแวดล้อมของธรรมชาติ
3. ภูมิปัญญาเป็นเรื่องที่สั่งสมกันมาตั้งแต่อดีต และเป็นเรื่องของการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติแวดล้อม คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติโดยผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณี การทำมาหากิน และพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความสัมพันธ์เหล่านี้ เป้าหมายก็คือ เพื่อให้เกิดความสุขทั้งในส่วนที่เป็นชุมชน หมู่บ้าน และในส่วนที่เป็นปัจเจกของชาวบ้าน หากเกิดปัญหาทางด้านความไม่สมดุลกันขึ้น ก็จะก่อให้เกิดความไม่สงบสุขทั้งในส่วนที่เป็นสังคม และในส่วนที่เป็นปัจเจกของชาวบ้าน
4. ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ ในการศึกษาเล่าเรียน การที่ชาวบ้านรู้จักวิธีการทำนา การไถนา การนำกระบือมาใช้ในการไถนา การรู้จักนวดข้าวโดยการใช้กระบือ รู้จักสานกระบุง ตะกร้า เอาไม้ไผ่มาทำเครื่องไม้ใช้สอยในชีวิตประจำวัน ก็เรียกว่าภูมิปัญญาทั้งสิ้น

สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา (2551: 5) ให้ความหมาย ภูมิปัญญาไทยไว้ว่า เป็นองค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทยอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกรสร รุ่งแต่งพัฒนาและถ่ายทอดสืบกันมาเพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้อง กับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย ภูมิปัญญาไทยมีลักษณะเป็นองค์รวมและมีคุณค่าทาง วัฒนธรรมเกิดขึ้นในวิถีชีวิตไทย

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ที่เกิดจากการสั่งสมหรือถ่ายทอดต่อเนื่องกัน มาจากผู้รู้คนรุ่นก่อนสู่คนรุ่นหลัง

2.2 ลักษณะที่สำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

กรมวิชาการ กองวิจัยทางการศึกษา (2539) ได้แบ่งลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ 4 ลักษณะ คือ

1. ประสบการณ์ของชาวบ้านที่นำมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต หมายถึง ความรู้และ ประสบการณ์ที่ชาวบ้านค้นพบและนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ คติ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยมต่าง ๆ เช่น คำสอนทางศาสนา ความรู้เกี่ยวกับยาสมุนไพร การไหว้ครู การบวงสรวง เป็นต้น
2. ความรู้ความคิด ในการสร้างสรรค์แบบแผนของการดำรงชีวิตที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา หมายถึง สิ่งที่ชาวบ้าน ถ่ายทอดความรู้หรือความคิดลงไปในวรรณกรรมต่าง ๆ เช่น เพลงพื้นบ้าน เพลงกล่อมเด็ก ภาษิต การละเล่นต่าง ๆ นิทานพื้นบ้าน ตลอดจนศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมต่าง ๆ และโบราณ อนุบาย เป็นต้น
3. การประกอบอาชีพที่ยึดหลักการพึ่งตนเอง หมายถึง ความรู้และประสบการณ์ที่ชาวบ้านใช้ในการ ประกอบอาชีพ โดยอาศัยหลักธรรมชาติ ไม่พึ่งพาปัจจัยภายนอก แต่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับ กาลสมัย เช่น การปลูกพืชแบบเกษตรธรรมชาติ การทอผ้า การทำเครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น
4. การประกอบอาชีพที่เกิดจากการผสมผสานความรู้เดิมกับแนวคิดหลักปฏิบัติและเทคโนโลยี สมัยใหม่ หมายถึง นำความรู้เดิมของชาวบ้านมาผสมผสานกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี สมัยใหม่ ใช้ในการแก้ปัญหาในหมู่บ้านหรือชุมชน เช่น เทคโนโลยีการหล่อโลหะ ทองเหลือง การนวด ข้าว การก่อสร้าง เป็นต้น

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2542: 12) กล่าวถึงลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาไว้ดังนี้

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ เป็นข้อมูล เป็นเนื้อหาสาระ เช่น ความรู้เกี่ยวกับครอบครัว ความรู้เกี่ยวกับมนุษย์ เกี่ยวกับผู้หญิง ผู้ชาย ประเภทครอบครัว ฯลฯ
2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความเชื่อของสังคมโดยอาจยังไม่มีข้อพิสูจน์ ยืนยันว่าถูกต้อง เช่น เรื่องนรก สวรรค์ ตายแล้วไปไหน
3. ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ความสามารถหรือแนวทางในการแก้ปัญหา หรือป้องกันปัญหา เช่น ความสามารถในการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นในครอบครัว
4. ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางวัตถุ เช่น เรือขนานบ้านช่องเครื่องใช้ไม้สอยต่างๆ เพื่อให้ครอบครัว มีความสะดวกสบายตามสภาพ เป็นต้น

5. ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางพฤติกรรม เช่น การกระทำ ความประพฤติ การปฏิบัติของคนต่าง ๆ ในครอบครัวจนทำให้ครอบครัวสามารถดำรงอยู่ได้ก็นับเป็นภูมิปัญญาเช่นเดียวกัน

ประเวศ วะสี (2532) ได้สรุปลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ 4 ลักษณะดังนี้

1. มีวัฒนธรรมเป็นฐาน ไม่ใช่วิทยาศาสตร์
2. มีการบูรณาการสูงทั้งในเรื่องของกาย ใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม
3. มีความเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง
4. เน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าวัตรธรรม

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2534) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาไว้ดังนี้

1. ภูมิปัญญาเป็นความรู้เกี่ยวกับเรื่องใด ๆ หรือหน่วยสังคมหน่วยใด ๆ เป็นข้อมูลเป็นเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ เช่น ความรู้เกี่ยวกับครอบครัว ความรู้เกี่ยวกับมนุษย์ เกี่ยวกับผู้หญิงผู้ชาย

2. ภูมิปัญญาเป็นความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องใด ๆ หรือหน่วยสังคมใด ๆ ความเชื่อดังกล่าวอาจยังไม่มีข้อพิสูจน์ยืนยันว่าถูกต้องหากพิสูจน์แล้วความเชื่อก็จะเป็นความรู้ ความเชื่อบางอย่างอาจพิสูจน์ไม่ได้ เช่น เรื่องนรกสวรรค์ ตายแล้วไปอยู่ไหน ผีมีจริงหรือไม่

3. ภูมิปัญญาคือความสามารถหรือแนวทางในการแก้ปัญหาหรือป้องกันปัญหา เช่น ความสามารถในการสร้างหรือดำรงความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว เป็นต้น

เอี่ยม ทองดี (2542 : 5-6) อธิบายว่า ภูมิปัญญามีลักษณะเป็นนามธรรม ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้ คือ

1. ความคิด เป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด ที่เรียกว่า Cognitive System ซึ่งประกอบด้วยระบบประสาท ระบบสมอง และต่อมต่าง ๆ ทำหน้าที่คิดให้แก่ร่างกายและนักมานุษยวิทยาเชื่อว่าทำงานอยู่นอกเหนือจากการบงการของร่างกาย หมายถึง ทั้งส่วนที่เป็นจินตนาการและผลของการวิเคราะห์และสังเคราะห์จากสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและสังคมวัฒนธรรม ซึ่งความคิดดังกล่าวนี้จะเป็นแหล่งสำคัญหรือที่มาของความรู้อันเป็นองค์ประกอบของภูมิปัญญาในลำดับถัดไป

2. ความรู้ มีการนำมาใช้ในลักษณะต่าง ๆ เช่น องค์ความรู้ ภูมิรู้ ปราชญ์อยู่ในแนวคิด ทฤษฎีญาณวิทยาที่ว่าด้วยทฤษฎีแห่งความรู้ การสืบค้นกำเนิดแห่งความรู้ และธรรมชาติของความรู้ การหาคำตอบว่าตรงกับความเป็นจริงหรือไม่ หรือว่าความรู้เป็นเพียงการพิจารณาเทียบเคียง ซึ่งไม่ตรงกับข้อเท็จจริงและยังสืบค้นความรู้เรื่องกาล (Time) อวกาศ (Space) เนื้อสาร (Substance) สัมพันธภาพ (Relation) และความเป็นเหตุเป็นผล (Causality) องค์ความรู้เป็นหมวด ๆ (Category) ความรู้ หรือองค์ความรู้เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของภูมิปัญญาที่กล่าวข้างต้น

3. ความเชื่อ เป็นพื้นฐานสำคัญยิ่งของสังคมมนุษย์ มนุษย์แต่ละกลุ่มมีความเชื่อแตกต่างกันไป ซึ่งความเชื่อก็คือความศรัทธาหรือยึดมั่นถือมั่น ซึ่งเป็นแกนสำคัญในการดำเนินชีวิตและความมั่นคงของสังคม ความเชื่อมีอยู่หลายระดับทั้งในการดำเนินชีวิตประจำวันอันเป็นความเชื่อโดยทั่วไป และความเชื่อที่เกี่ยวกับวิญญาณ โลกนี้ โลกหน้า ความดี ความชั่ว นรก สวรรค์ บาปบุญคุณโทษ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งในภูมิปัญญา

4. ค่านิยม คือ สิ่งที่คนสนใจ ความปรารถนาอยากจะมี อยากจะเป็นที่ยกย่องสรรเสริญ หรือเป็นสิ่งที่บังคับต้องทำ ต้องปฏิบัติ มีความรักและมีความสุขเมื่อได้เห็นหรือได้สิ่งเหล่านั้นมา ค่านิยมจึงเป็นพื้นฐานของการจัดรูปแบบพฤติกรรมที่ปรากฏอยู่ภายใน และแสดงออกเป็นพฤติกรรมในลักษณะต่าง ๆ ทางกาย วาจา และความคิด โดยสรุปค่านิยมเป็นพื้นฐานสำคัญทางภูมิปัญญา เป็นบ่อเกิดพฤติกรรมของบุคคลแต่ละสังคม

5. ความเห็น คือ ภาวะที่เกิดขึ้นหลังจากบุคคลหรือชุมชน ได้พิจารณาและใคร่ครวญ โดยรอบคอบแล้วจึงลงมติตัดสินใจ ว่าควรแสดงออกในลักษณะอย่างไร เช่น เห็นด้วย ทำตาม ยอมรับ ปฏิเสธ ร่วมมือ กระทำหรือดำเนินการ ด้วยเห็นว่าดี ชั่ว เหมาะสม ไม่เหมาะสม เป็นบาป เป็นบุญ เป็นต้น ซึ่งความเห็นในลักษณะดังกล่าวนี้เป็นภูมิปัญญาประการหนึ่งที่มีผลสำคัญยิ่งต่อพฤติกรรมที่แสดงออกมาทั้งกาย วาจา และจิตใจ

6. ความสามารถ หมายถึง ศักยภาพและประสิทธิภาพที่มีอยู่ภายในบุคคล เช่น ชุมชนในการที่จะจัดการเรื่องใดเรื่องหนึ่งในลักษณะเดียวกับสิ่งที่เรียกว่า “พรสวรรค์” ซึ่งเป็นผลมาจากลักษณะทางกายและจิตใจร่วมกัน โดยแต่ละคนหรือชุมชนย่อมจะต้องมีแตกต่างกัน เช่น การที่บางคนสามารถปาฐกถาได้ดี ลำดับเนื้อหาและการแสดงทุกอย่างเป็นที่ชื่นชม ซึ่งถือว่าเป็นผลมาจากความสามารถที่มีอยู่ในบุคคลนั้น ๆ ฉะนั้นความสามารถจึงเป็นภูมิปัญญาอีกประการหนึ่ง

7. ความฉลาดไหวพริบ หมายถึง ทักษะที่ปรากฏอยู่ในจิตใจ หรือจิตวิญญาณ เป็นสิ่งที่สามารถนำมาใช้แก้ไขป้องกันควบคุมเหตุการณ์ต่าง ๆ ไม่ให้เกิดเป็นปัญหาขึ้นหรือให้เป็นไปตามที่ตนเองหรือชุมชนต้องการ

2.3 ประเภทของภูมิปัญญา

มณีนีภา ชุตติบุตร (2538 : 21) และนิคม ชมพูหลง (2542 : 131) ได้แบ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

1. คติ ความคิด ความเชื่อ และหลักการ เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ ที่ถ่ายทอดกันมา
2. ศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียม ประเพณีที่เป็นแบบแผนของการดำเนินชีวิตที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา
3. การประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่นที่ได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับกาลสมัย
4. แนวคิดหลักปฏิบัติและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชาวบ้านนำมาใช้ในชุมชนเป็นอิทธิพล ของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

รัตนะ บัวสนธิ์ (2542: 264) ได้ให้มุมมองอีกมิติว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นกระบวนการทัศน์ของบุคคลที่มีต่อตนเอง ต่อโลกและสิ่งแวดล้อมซึ่งกระบวนการทัศน์ดังกล่าวจะมีรากฐานจากคำสอนทางศาสนา คติ จารีตประเพณีที่ได้รับการถ่ายทอดสั่งสอนและปฏิบัติสืบเนื่องกันมาปรับปรุงเข้ากับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลง แต่ละสมัย ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายเพื่อความสงบสุขของในส่วนที่เป็นชุมชนและปัจเจกบุคคล ซึ่งกระบวนการทัศน์ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นจำแนกออกได้ 3 ลักษณะคือ

- 1 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการจัดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติแวดล้อม
- 2 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบสังคมหรือการจัดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์

ลักษณะที่ 3 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบการผลิตหรือการประกอบอาชีพที่มีลักษณะมุ่งเน้นระบบการผลิตเพื่อพึ่งพาตนเอง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541: 23) ได้กำหนดสาขาย่อยของภูมิปัญญาชาวบ้านที่กำหนดการคัดเลือกและเชิดชูเกียรติผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม 5 สาขา ดังนี้

1. ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการเกษตร เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหาการเกษตรด้านการตลาด การแก้ปัญหาด้านการผลิต (เช่น การแก้ไขโรคและแมลง) และรู้จักปรับใช้เทคโนโลยี ฯลฯ
2. ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การอนุรักษ์ป่าไม้ ต้นน้ำ ลำธาร การรักษา การถ่ายทอดความรู้ดั้งเดิมเพื่อการอนุรักษ์ เช่น การเคารพแม่น้ำ แผ่นดิน พืชพันธุ์ธัญญาหาร และโบราณสถาน โบราณวัตถุ ฯลฯ
3. ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการจัดการ สวัสดิการและธุรกิจชุมชน ได้แก่
 - 3.1 กองทุนต่างๆ ในชุมชน เช่น สหบาลข้าว (ธนาคารข้าว) สหกรณ์ร้านค้า กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ฯลฯ
 - 3.2 กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน
4. ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการรักษาโรคและการป้องกัน เช่น หมอพื้นบ้าน หมอธรรมและผู้รู้เรื่องสมุนไพร
5. ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการผลิตและการบริโภค เช่น การแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร ให้สามารถบริโภคได้โดยตรง ได้แก่ การใช้เครื่องและครกตำข้าว การรู้จักประยุกต์เทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้แปรรูปผลิตผลเพื่อชะลดการนำเข้าตลาด

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551: 5-7) ได้แบ่งสาขาภูมิปัญญาโดยจำแนกเป็น 9 ด้าน ดังนี้

1. ด้านเกษตรกรรม ได้แก่ ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งตนเองในสภาพการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหาการเกษตร ด้านการตลาด การแก้ปัญหาด้านการผลิต และการรู้จักปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเกษตร เป็นต้น
2. ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ได้แก่ การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ในการแปรรูปผลิตผล เพื่อการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรม อันเป็นขบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ ตลอดทั้งการผลิตและการจำหน่ายผลิตผลทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มโรงสี กลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น
3. ด้านการแพทย์แผนไทย ได้แก่ ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้ เช่น ยาจากสมุนไพรอันมีอยู่หลากหลาย การนวดแผนโบราณ การดูแลและรักษาสุขภาพแบบพื้นบ้าน เป็นต้น
4. ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนา และการใช้ประโยชน์จาก

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน เช่น การบวชป่า การสืบชะตาแม่น้ำการทำแนวปะการังเทียม การอนุรักษ์ป่าชายเลน การจัดการป่าต้นน้ำ และป่าชุมชน เป็นต้น

5. ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ได้แก่ ความสามารถในการด้านการส่งเสริมและบริหารกองทุนและสวัสดิการชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ชีวิต ความเป็นอยู่ของสมาชิกในกลุ่ม เช่น การจัดการกองทุนของชุมชนในรูปของสหกรณ์ออมทรัพย์ รวมถึงความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการรักษายาบาลของชุมชน และการจัดระบบสวัสดิการบริการชุมชน

6. ด้านศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม นาฏศิลป์ ดนตรี ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ การละเล่นพื้นบ้าน และนันทนาการ

7. ด้านภาษาและวรรณกรรม ได้แก่ ความสามารถในการอนุรักษ์และสร้างสรรค์ผลงานด้านภาษา คือ ภาษาถิ่น ภาษาไทยในภูมิภาคต่าง ๆ รวมถึงด้านวรรณกรรมท้องถิ่นและการจัดทำสารานุกรมภาษาถิ่น การปริวรรตหนังสือโบราณ การฟื้นฟูการเรียนการสอนภาษาถิ่นของท้องถิ่นต่าง ๆ

8. ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี ได้แก่ ความสามารถประยุกต์และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ปรัชญาความเชื่อและประเพณีที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อบริบททางเศรษฐกิจ สังคม เช่น การถ่ายทอดวรรณกรรม คำสอน การบวชป่า การประยุกต์ ประเพณีบุญประเพณีเข้า

9. ด้านโภชนาการ ได้แก่ ความสามารถในการเลือกสรร ประดิษฐ์และปรุงแต่งอาหารและยาได้เหมาะสมกับความต้องการของร่างกายในสภาวะการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนผลิตเป็นสินค้าและบริการส่งออกที่ได้รับความนิยมแพร่หลายมาก รวมถึงการขยายคุณค่าเพิ่มของทรัพยากรด้วย

วิวัฒนา มัคคสมัน (2553: 10-13 ถึง 10-15) อธิบายเกี่ยวกับประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่ามี 10 ด้าน คือ

1. ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับความเชื่อและศาสนา ซึ่งแต่ละท้องถิ่นจะมีความแตกต่างของภูมิปัญญาชนิดนี้กันออกไป ตามสถานที่และท้องถิ่นนั้น

2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม ภูมิปัญญาประเภทนี้มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตเป็นอย่างมาก จะเห็นได้จากประเพณีและพิธีกรรมที่สำคัญในประเทศไทยล้วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของคนในสังคม

3. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน เป็นการสร้างสรรค์ศิลปะต่าง ๆ โดยการนำทรัพยากรที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน หลังจากนั้นได้สืบทอดโดยการพัฒนาจนกลายเป็นศิลปะที่มีคุณค่าเฉพาะถิ่น

4. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับอาหารและผักพื้นบ้าน นอกจากจะนำอาหารมาบริโภคแล้ว คนเรายังมีการถนอมอาหารและปรุงอาหาร เพื่อเก็บรักษาอาหารเมื่อมีมากเกินความต้องการไว้ใช้เมื่อที่ขาดแคลน

5. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการละเล่นพื้นบ้าน ส่วนใหญ่จะใช้อุปกรณ์ในการละเล่นที่ประดิษฐ์จากธรรมชาติ แสดงให้เห็นวิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ และรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่กลมกลืน

6. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของแต่ละภูมิภาค และสามารถบร่องรอยหลักฐานตามท้องถิ่นทั่วไป เช่น สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม เป็นต้น

7. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้าน เพลงพวกนี้ส่วนใหญ่มักแสดงออกถึงความสนุกสนาน และยังเป็นคติสอนใจคนในสังคม ซึ่งแตกต่างกันไปตามภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ

8. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับสมุนไพรและตำรายาพื้นบ้าน เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ของคนในอดีตและถ่ายทอดให้กับคนรุ่นหลัง หากได้รับการพัฒนาหรือส่งเสริมจะเป็นประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจได้

9. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับประดิษฐกรรม เทคโนโลยีและสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ แต่ปัจจุบันนี้ไม่ค่อยได้รับการสนใจพัฒนาหรือส่งเสริมเท่าที่ควร หากมีการเรียนรู้และสืบทอดความคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาให้แก่เยาวชน จะเป็นการรักษาภูมิปัญญาของบรรพชนได้อีกทางหนึ่ง

10. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการดำรงชีวิตตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เนื่องจากคนไทยมีอาชีพที่เกี่ยวกับการเกษตรกรรมโดยเฉพาะการทำนา ทำไร่ จึงทำให้เกิดภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมในการดำรงชีวิต เพื่อแก้ปัญหาหรืออ้อนวอน เพื่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ในการเพาะปลูก และเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรดังจะเห็นได้จากพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการเกษตรทั่วทุกภูมิภาคของไทย

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถแบ่งได้หลายประเภท หากจะสรุปเป็นกลุ่มตามลักษณะของการรับรู้ของมนุษย์ อาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ภูมิปัญญาที่เป็นนามธรรม และภูมิปัญญาที่เป็นรูปธรรม เป็นความรู้ ความคิด ความเชื่อและประสบการณ์ตามที่คนในท้องถิ่นหรือชุมชนได้รับการถ่ายทอดและถือปฏิบัติสืบต่อกันมาจากคนรุ่นก่อนจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตต่อไปได้

2.4 การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

รัตนะ บัวสนธ์ (2533) ได้กล่าวถึงการถ่ายทอดภูมิปัญญาในรูปแบบของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนไว้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจแบ่งได้เป็น 2 วิธีการใหญ่ๆ ดังนี้

1. ครูเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้การสอน ในกรณีนี้บทบาทการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนอยู่ภายใต้การกระทำของครู ซึ่งเป็นไปตามลักษณะกิจกรรมที่ได้จากการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น นั่นคือครูเป็นตัวแทนของปราชญ์ท้องถิ่นที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งภูมิปัญญาดังกล่าวได้รับการกำหนดเป็นหลักสูตรแล้ว

2. ปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้การสอน แทนที่ทางโรงเรียนจะให้ครูดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้การสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาก็เปลี่ยนเป็นปราชญ์ท้องถิ่นทำหน้าที่เป็นผู้สอนหรือเป็นครูแทน รวมทั้งให้ปราชญ์ท้องถิ่นทำหน้าที่ประเมินผลการเรียนของนักเรียนด้วย

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบผสมผสาน ซึ่งหมายถึง การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยผู้รู้ในท้องถิ่น ร่วมกับครูผู้สอนในโรงเรียน โดยแบ่งการถ่ายทอดภูมิปัญญาเป็น 2 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 เป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยผู้รู้ในท้องถิ่น ในระยะนี้เน้นที่องค์ความรู้ ตลอดจนกระบวนการในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ตามเรื่องราวของภูมิปัญญาที่กำหนดไว้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้

ระยะที่ 2 เป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยครูที่สอนในสถานศึกษาที่ผู้เรียนฝึกการ ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างเรียนอยู่ ขั้นนี้ทำหลังจากที่ผู้เรียนได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้และกระบวนการในการปฏิบัติตามเรื่องราวของภูมิปัญญาที่กำหนดไว้โดยครูภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว ทั้งนี้เพื่อเป็นการทบทวนการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และความสามารถในการปฏิบัติตามวิธีการและขั้นตอนที่กำหนดไว้ได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.5 ภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรปราการ

จังหวัดสมุทรปราการเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่อยู่ริมสองฝั่งน้ำเจ้าพระยา ฝั่งตะวันออกบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นพื้นที่อำเภอพระประแดงส่วนหนึ่งมีอาชีพทำสวนผลไม้ ปัจจุบันมีการจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก ฝั่งตะวันตกตอนใต้จรดชายฝั่งทะเลเป็นเขตพื้นที่อำเภอพระสมุทรเจดีย์ ทำสวนส้มโอ ฝรั่ง พุทรา และมะม่วงน้ำดอกไม้ ตอนใต้ลงมาถึงชายทะเลมีอาชีพจับสัตว์น้ำนานาชนิด ทางด้านตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาถัดจากพื้นที่อำเภอเมืองสมุทรปราการออกไปทางตะวันออกคือ อำเภอบางพลี ส่วนใหญ่ทำนา บางส่วนเลี้ยงปลา อาชีพดั้งเดิมตัดฟันแสม โดยเฉพาะทางด้านตำบลบางปลาติดต่อด้านบางปูถัดไปทางตะวันออกเป็นอำเภอบางบ่อมีอาชีพทำนา บางส่วนทำสวน บางส่วนเลี้ยงปลา มีพื้นที่อำเภอบางบ่อจรดทะเล เช่น คลองด่านประกอบอาชีพประมงชายฝั่ง และประมงน้ำลึก สำหรับอำเภอเมืองอยู่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบนบนพื้นที่เดิม ทำนา และตอนล่างส่วนที่จรดชายทะเลทำประมงทะเล นอกจากนี้ยังมีอาชีพพาณิชย์ ประมงชายฝั่งและประมงน้ำลึก เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศที่หลากหลายนี้ทำให้ชาวสมุทรปราการมีอาชีพที่หลากหลายคือ มีทั้งการทำสวนผลไม้ การทำนา การทำประมงชายฝั่ง ประมงน้ำลึก การเลี้ยงปลา ภายหลังพื้นที่ทำนาลดลงเพราะทำนาไม่ได้ผลเท่าที่ควรเกษตรกรเปลี่ยนอาชีพไปเป็นเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลาน้ำจืดมากขึ้น เช่น มีการเลี้ยงปลาสดมากขึ้นโดยเฉพาะที่อำเภอบางบ่อ อำเภอบางพลี ก่อให้เกิดเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นขึ้น นอกจากนั้นยังมีการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้นเกิดเป็นเมืองใหม่มีประชากรจากต่างถิ่นย้ายเข้ามาอยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก

จากการศึกษาเอกสารของคณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ (2543 :143 – 319) เรื่อง วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาจังหวัดสมุทรปราการ ได้อธิบายถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดสมุทรปราการ ว่ามี 7 สาขา คือ 1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดจากการทำมาหากิน 2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดจากการรักษาโรค 3. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดจากการกินอยู่ 4. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับศิลปกรรม 5. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับภาษาและวรรณกรรม 6. ภูมิปัญญา

ท้องถิ่นที่เกี่ยวกับศาสนาและประเพณี 7. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะเสนอข้อมูลพอสังเขป ตามลำดับต่อไปนี้

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดจากการทำมาหากิน ได้แก่

1.1 การทำนา พื้นที่จังหวัดสมุทรปราการเป็นที่นาลุ่มมีน้ำมากช้งนานลักษณะการทำนาจึงเป็นนาดำ ด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่จะต้องแก้ปัญหาที่มีน้ำมากจึงจำเป็นต้องใช้ลักษณะเฉพาะพื้นที่ในการทำนา เช่นการเตรียมพื้นที่ในการทำนา มีวิธีดูแลกล้าที่เหมาะสมกับพื้นที่การรักษาระดับน้ำในแปลงเพาะกล้า การวางแผนในการลงแขกถอน ข้าวกล้าด้วยวิธีการที่เหมาะสม การดำนาด้วยวิธีการลงแขก หลังจากมีการดำนา แล้วชาวบ้านยังมีประเพณีบูชาพระแม่โพสพ ซึ่งเป็นความเชื่อว่าจะทำให้ข้าวได้ผลดี อันเป็นประเพณี ของคนปลูกข้าว ต่อจากนั้นเมื่อข้าวเริ่มแก่ก่อนมีการเก็บเกี่ยวจะมีการระมัดระวังความเสียหายอันเนื่องมาจากธรรมชาติ ด้วยการนาต้นข้าวให้ล้มลงเพื่อสะดวกในการเก็บเกี่ยวนั่นเองลักษณะการนาข้าวด้วยภูมิปัญญา

ชาวบ้านนี้จะสังเกตว่า ถ้าเก็บเกี่ยวตอนเย็นให้นำข้าวไปทางทิศตะวันออก ถ้าต้องการเก็บเกี่ยวตอนเช้าให้นำข้าวไปทางทิศตะวันตกเพื่อไม่ให้ผู้เก็บเกี่ยวต้องเผชิญกับไอร้อนของดวงอาทิตย์ที่ส่องมาที่ใบหน้าของผู้เก็บเกี่ยว เป็นต้น

1.2 ปลายสลิค เนื่องจากท้องที่จังหวัดสมุทรปราการมีเขตติดต่อกับทางทะเล และแม่น้ำทำให้เกิดอาชีพที่สามารถทำรายได้ให้ชาวจังหวัดสมุทรปราการนั้นคืออาชีพเลี้ยงปลาสด ซึ่งเป็นปลาที่ต่องเลี้ยงในทำเลที่เรียกว่า “น้ำล้นจืดลึกเค็ม” ด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านจึงเกิดการสังเกตการเจริญเติบโตของปลาสด ลักษณะอาหารที่ใช้เลี้ยงตลอดจนวิถีชีวิตและอายุของปลา จากการสังเกตเหล่านี้เองทำให้ชาวอำเภอบางบ่อรู้จักคิดวิธีทำบ่อ สร้างอาหาร กำหนดระยะเวลาเลี้ยงปลาได้อย่างเหมาะสม อันเป็นลักษณะของภูมิปัญญาชาวบ้าน การเลี้ยงปลาสดนี้เป็นการสร้างฐานะให้คนในชุมชนจนมีฐานะร่ำรวยมากมายนอกจากการเลี้ยงปลาสดแล้ว ด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านยังมีวิธีการทำปลาสดเค็มได้อย่างมีคุณภาพดีซึ่งมีลักษณะเฉพาะของอำเภอบางบ่อ

1.3 การทำกุ้งเค็ม (กุ้งเหยียด) เนื่องจากกุ้งในท้องที่จังหวัดสมุทรปราการมีกุ้งหลากหลายพันธุ์โดยเฉพาะที่ตำบลสาขลา มีทั้งชนิดที่ราคาดี และ ราคาธรรมดา แต่ด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านจึงคิดหาวิธีผลิตกุ้งที่ไม่มีราคาให้สามารถทำรายได้ให้แก่ชุมชนจนมีชื่อเสียงนั่นคือการทำกุ้งเหยียดซึ่งเป็นการทำกุ้งเค็มที่ทำให้ลำตัวกุ้งตรงไม่งอเหมือนที่อื่นนับเป็นเอกลักษณ์ที่มาจากภูมิปัญญาชาวบ้าน

1.4 การผลิตอุปกรณ์เครื่องมือและวิธีจับปลาและนก การทำมาหากินตามภูมิปัญญาชาวบ้าน ด้วยการสร้างอุปกรณ์ที่เรียกว่า ชั่ง กล้า เพื่อย หลุมโจน หลุมตัก ลอบ ลันไซ เบ็ดราว เบ็ดล่อ โป๊ะ จัน ข่าย ขอกรีดเลน แห-สาว แห-งม ยอ ค้อนลากปลา สุ่ม ฉมวกโพงพาง กันชู อุปกรณ์เหล่านี้ล้วนเป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในการจับปลา ซึ่งแตกต่างกันออกไปตามชนิด และประเภทของปลา สุดแล้วแต่ว่าเครื่องมือชนิดใดจะ เหมาะสมกับปลาแต่ละชนิด แต่ละพื้นที่ ด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านนี้ทำให้สามารถเลือกและผลิตอุปกรณ์ได้อย่างเหมาะสมนอกจากอุปกรณ์ที่ใช้ในการจับปลายังมีอุปกรณ์ที่ใช้ในการจับนกซึ่งเรียกว่า แร้ว ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่ผลิตโดยฝีมือชาวบ้านเพื่อนำมาจับนกที่จะนำมาเป็นอาหาร อีกด้วย

1.5 พาหนะที่ใช้ในการสัญจร และในการทำมาหากิน ชาวสมุทรปราการอาศัยการสัญจรทางน้ำเป็นสำคัญมานานเกือบทุกท้องที่ของจังหวัด เพราะสมุทรปราการเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่แบ่งเป็น 2 ส่วนโดยมีแม่น้ำเจ้าพระยากั้นกลางส่วนที่แบ่งออกคือฝั่งเมืองสมุทรปราการ และฝั่งพระประแดง การติดต่อของชาวบ้านทั้งสองฝั่งต้องอาศัยเรือสำปั้นบ้าง เรือแจวบ้าง เรือมาดบ้าง การข้ามฝั่งแม่น้ำแต่ละครั้งมักนำเอาสินค้าหรือของฝากติดเรือไป ฝากกันแบ่งปันกันหรือซื้อขายแลกเปลี่ยนกัน เรือจึงเป็นพาหนะสำคัญของการติดต่อและซื้อขาย แลกเปลี่ยนโดยปริยาย ด้วยเหตุที่ สมุทรปราการเป็นเมืองที่ชาวบ้านต้องใช้เรือ เป็นพาหนะ จึงทำให้มีภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการต่อเรือและมีเรือที่ใช้ในท้องถิ่นมากมายจากภูมิปัญญาชาวบ้าน อันได้แก่ เรือชะล่า เรือผีหลอก เรือแข่ง เรือแจว เรืออีแปะ เรืออีโปง เรือมาด เรือโกลน เรือไล่ เรือเปิด เรือดุน เรือสำปั้น เรือบด เรือโอ้ นอกจากนี้ เนื่องจากจังหวัดสมุทรปราการเป็นเมืองที่อยู่ติดริมฝั่งทะเล ทำให้เกิดอาชีพสำคัญอีกอาชีพหนึ่ง คืออาชีพประมงน้ำเค็ม เรือที่ใช้ในการทำประมงคือเรือตังเก นอกจากเรือตังเกมิ่วไว้ใช้เพื่อทำการประมงแล้ว บางครั้งยังใช้ในการขนถ่ายสินค้าอีกด้วย จะเห็นได้ว่ามีเรือมากมายหลายชนิดในจังหวัดสมุทรปราการ เมื่อมีการใช้เรือมากมายนี้เอง ชาวสมุทรปราการจึงมีความคิดฝากจิตใจไว้กับเรือ ทำให้มีการเคารพบูชาแม่ย่านางเรือ ยานพาหนะที่ใช้ในการเคลื่อนที่ในพื้นที่และของสมุทรปราการซึ่งนับเป็น ภูมิปัญญาท้องถิ่นก็คือพาหนะจำพวกกระบะลากกล้าใช้ในนาลุ่ม กระดานถีบใช้สำหรับเก็บหอย ปู กุ้งตามหาดเลนในช่วงน้ำลง ด้วยสภาพชายหาดสมุทรปราการตลอดแนวอ่าวไทยเป็นหาดเลนทั้งสิ้นด้วยภูมิปัญญาไทยจึงคิดกระดานถีบมาใช้กับหาดเลนนั่นเอง

1.6 การตกกะปิ หมายถึง การที่ชาวสมุทรปราการซึ่งเป็นผู้ผลิตกะปิ นำกะปิจากฝั่งน้ำเค็มไปแลกข้าวจากฝั่งที่ทำนาข้าว โดยนำกะปิไปทิ้งไว้ให้ชาวนาใช้ก่อนเมื่อชาวนาเก็บเกี่ยวได้จึงนำข้าวมาแลก

1.7 การหาปูทะเล ชาวจังหวัดสมุทรปราการ มีวิธีการจับปูทะเลด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นหลายวิธี กล่าวคือ การใช้ลอบดักปู จันดักปู แร้วดักปู การขุดปู สำหรับวิธี ขุดปูนี้ต้องมีความรู้เกี่ยวกับการหารูป ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ชาวบ้านที่มีความช่างสังเกตจะรู้จักทางขึ้นทางลงของปู ทำให้สามารถขุดหาปูได้นอกจากการหาปูทะเลแล้ว ชาวจังหวัดสมุทรปราการยังมีอีกอาชีพหนึ่งคือ การเลี้ยงปูทะเล โดยการนำปูที่หาได้มาเลี้ยงให้มีเนื้อแน่นเสียก่อนจึงนำออกจำหน่ายนับว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการพัฒนาสินค้าเสียก่อนการนำออกจำหน่าย เพื่อให้สินค้านั้นมีคุณภาพ

1.8 การเลี้ยงกุ้งตามธรรมชาติชายฝั่งทะเล หมายถึงผู้ที่อาศัยอยู่ชายฝั่งทะเลเปิดพื้นที่ให้น้ำทะเลที่มีกุ้งหลากหลายพันธุ์จากธรรมชาติเข้ามาในพื้นที่ตั้งแต่ตัวยังเล็กจากนั้นทำการดูแลเลี้ยงจนได้ขนาดจึงจับออกขาย นับว่าเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่รู้จักการใช้ธรรมชาติที่ตนเองอาศัยในการทำมาหากิน

1.9 การจับกุ้งแม่น้ำ ด้วยเหตุที่จังหวัดสมุทรปราการเป็นบริเวณปากอ่าวไทยที่แม่น้ำเจ้าพระยาจะไหลลงทะเลที่นี้ ทำให้ออกจากจะมีกุ้งน้ำเค็มยังมีกุ้งน้ำจืดหรือกุ้งแม่น้ำในเขตพื้นที่ ด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านจึงสังเกตเห็นได้ จึงมีการจับกุ้งแม่น้ำตามธรรมชาติจำหน่ายอีกด้วย กุ้งแม่น้ำที่จับได้นี้มีหลายพันธุ์ กล่าวคือ กุ้งก้ามกราม กุ้งก้ามเกลี้ยง กุ้งนาง กุ้งครูด

1.9 การจับกุ้งใหญ่ การจับกุ้งใหญ่ของคนชาวสมุทรปราการ ได้มีการพัฒนาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยเครื่องมือชนิดต่าง ๆ เช่น การตกด้วยเบ็ด การตกด้วยพร้าว การตกกุ้งแบบมีทุ่นผูกเชือก การตกจับด้วยโป๊ะ การทำซั้ง หรือกรำดักกุ้ง การจับด้วยมือ

1.10 การเลี้ยงหอยแครงในนากุ้ง เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้สังเกตการอยู่ร่วมกันอย่างธรรมชาติของสัตว์น้ำประเภทกุ้ง และหอย ซึ่งสามารถอาศัยอยู่ด้วยกัน และไม่ทำร้ายซึ่งกันและกันสามารถอยู่ในสิ่งแวดล้อมเดียวกันได้ จึงทำให้เกิดอาชีพเลี้ยงหอยแครงในนากุ้ง

1.12 แหล่งหอยพิม และหอยหลอดจังหวัดสมุทรปราการ ด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน ทำให้สังเกตว่าจังหวัดสมุทรปราการมีฤดูที่มีหอยพิม และหอยหลอดตามฤดูกาล ทำให้เกิดอาชีพการจับหอยพิม และหอยหลอดขึ้น นับเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้คนในจังหวัดสมุทรปราการอีกอย่างหนึ่ง

1.13 การเพาะพันธุ์จิ้งหรีดผสม ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นบุคคลที่มีความสามารถทำให้จังหวัดสมุทรปราการมีฟาร์มจิ้งหรีดแห่งแรกในประเทศไทย และสามารถส่งขายทั้งเนื้อและหนังจิ้งหรีดเป็นสินค้าส่งออก นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชาวต่างชาติเยี่ยมชมกันมากมาย

1.14 การทำฟาร์มงูเห่า เป็นอาชีพอีกอย่างหนึ่งที่พัฒนา การทำมาหากินด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งมีการเลี้ยงจนเป็นอาชีพ และส่งออกสินค้าที่มาจากงูเห่าได้

1.15 ประมงน้ำลึกลับ และการทำประมงนอกน่านน้ำ จากที่กล่าวมาแล้วว่าจังหวัดสมุทรปราการมีพื้นที่ติดทะเลทำให้เกิดอาชีพการทำประมงน้ำลึกลับและประมงนอกน่านน้ำ นับเป็นรายได้ที่เข้าจังหวัดมากมาย ซึ่งลักษณะการทำประมงนี้ล้วนมาจากการใช้ภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นทั้งสิ้น

1.16 การปลูกผักกะเจ็ด จากลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดนี้ ทำให้มีอีกอาชีพหนึ่งคือการปลูกพืชน้ำประเภทผักกะเจ็ด ซึ่งเป็นอาชีพที่ทำรายได้ให้คนในท้องถิ่นที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

1.17 การทำสวนมะม่วงน้ำดอกไม้ จังหวัดสมุทรปราการมีผลไม้ชนิดหนึ่งที่มีชื่อเสียงคือมะม่วงน้ำดอกไม้ อันเป็นทรัพยากรของจังหวัดที่สามารถทำรายได้ให้แก่ชาวสวนอีกอย่างหนึ่ง

1.18 พุทราเจดีย์ ผลไม้อีกอย่างหนึ่งที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสมุทรปราการ คือ พุทราซึ่งเป็นผลไม้ที่ได้มีการพัฒนาพันธุ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นจนมีรสชาติเป็นที่ยอมรับของพื้นที่อำเภอพระสมุทรเจดีย์

1.19 การทำน้ำตาลมะพร้าวและน้ำตาลเมา อาชีพของคนในท้องถิ่น อีกอย่างหนึ่งคือการทำน้ำตาลมะพร้าว และน้ำตาลเมาที่เกิดจากต้นมะพร้าวที่มีปลูกกันทั่วไปของท้องถิ่นจังหวัดสมุทรปราการ นับเป็นอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ให้กับท้องถิ่นได้

1.20 จาก คือพืชชนิดหนึ่งที่ขึ้นอยู่ทั่วไปในท้องที่ของจังหวัดสมุทรปราการ ชาวบ้านนำก้านช่อดอกไปทำแป้นตุง ใบแกใช้มุงหลังคา และห่อขนมจากซึ่งที่กล่าวมานี้ล้วนแต่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้จากทรัพยากรในท้องถิ่นทั้งสิ้น

1.21 การทอเสื่อจากกก จังหวัดสมุทรปราการยังคงมีภูมิปัญญาชาวบ้านในด้านการทอเสื่อ ซึ่งเสื่อที่มีในจังหวัดสมุทรปราการมี 2 ประเภทคือ เสื่อที่ได้จากการสาน และได้จากการทอ

2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดจากการรักษาโรค ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านการรักษาและป้องกันโรคโดยใช้ทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรปราการ ได้แก่ การป้องกันสัตว์กัดต่อย การรบกวนจากมด อากาศผิวหนังอักเสบ เด็กโดนยุงกัด ผิวหนังพุพองเพราะถูกของร้อนซึ่งชาวบ้านจะมีวิธีปฐมพยาบาลเบื้องต้นช่วยบรรเทาอาการเจ็บป่วยได้ นอกจากนี้ยังมีหมอชาวบ้าน หมอสมุนไพร สำหรับสมุนไพรไทยที่มีในจังหวัดสมุทรปราการมีภูมิปัญญาชาวบ้านรู้จักมากมาย ซึ่งก็สามารถใช้ในการปฐมพยาบาลได้มากมาย นอกจากนี้ยังมี หมอหมวดแผนโบราณที่เป็นคนในจังหวัดสมุทรปราการอีกมากมายที่สามารถช่วยคนให้พ้นจากการเจ็บป่วย

3. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดจากการกินอยู่ การกินอยู่ของคนในจังหวัดสมุทรปราการ หมายถึง การกินซึ่งได้แก่อาหารพื้นบ้านที่ชาวบ้านรับประทาน ซึ่งภูมิปัญญาชาวบ้านรู้จักเสาะหาสิ่งที่ทำให้กินอยู่อุดมสมบูรณ์ อันได้แก่อาหาร พื้นบ้านนั่นเอง และการอยู่ อันได้แก่ที่พักอาศัย ซึ่งเอกลักษณ์เฉพาะของบ้านเรือนในสมุทรปราการซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้ในการสร้างบ้านเรือน จะมีลักษณะเรือนที่มีชื่อต่าง ๆ อาทิ เรือนผูก เรือนเครื่องสับ เรือนพาไล เรือนปั้นหยา เป็นต้น

4. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับศิลปกรรม สถาปัตยกรรมและศิลปกรรมที่มีอยู่ทั่วไปในจังหวัด แบ่งได้เป็น 3 สาขาคือ

4.1 ประเภทสถาปัตยกรรม ได้แก่ เรือนไทยแบบเรือนหมู่ที่วัดหนามแดง โบสถ์วัดกิ่งแก้ว พระพุทธรูปสี่ไสยาสน์วัดบางพลีใหญ่กลาง เจดีย์ 2 องค์ที่วัดบางพลีใหญ่ใน รูปหล่อหลวงพ่อเพชรและโบสถ์ทรงโรงที่วัดบางโกลนใน มณฑปจตุรमुखที่วัดมงคลโคธาวาส สถาปัตยกรรม และศิลปกรรมที่วัดกลางวรวิหาร วัดพิชัยสงคราม วัดในสองวิหาร วัดชัยมงคล วัดด่านสำโรง วัดโศการาม วัดราษฎร์บำรุง วัดทรงธรรม วัดกลางพระประแดง วัดโปรดเกศเชษฐาราม วัดไพชยนต์พลเสพย์ วัดป่าเกิด วัดบางน้ำผึ้ง พระปรารค์วัดสาขลา พระสมุทรเจดีย์

4.2 ไม้ประดับที่เด่น และดั่ง ได้แก่ บอนสี โกสน ไม้ตัดไทย และไม้แคระ

4.3 ประเภทนาฏดุริยางคศิลป์ ได้แก่ ทะแย หรือฮะเยะ รำมอญ เพลงเรือ ละครชาตรี การรำน้าซัดหรือซัดชาตรี หมากรุกคน เป็นต้น

5. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับภาษาและวรรณกรรม ได้แก่

5.1 เรื่องไตรภูมิพระร่วงของพระมหาช่วยวัดกลาง เมืองปากน้ำ เป็นผู้จารึกขึ้นในรัชสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี

5.2 โจ๊ก เป็นการร่วมสนุกทางภาษาและวรรณกรรมของชาวสมุทรปราการ

5.3 ะหมี่ หมายถึงการตอบปริศนาจากคำกลอน ซึ่งเป็นที่นิยมเล่นกันในอำเภอบางบ่อ

5.4 วรรณกรรมของผู้มีนามแฝงว่า พ. บางพลี ได้แต่งวรรณกรรมเรื่อง ผากไว้ในทรวงกับวีรบุรุษคู่ชีพ

5.5 วรรณกรรมของนายเชื่อน ดีสุนทร์ ประเภทโคลงกระทู้ และ กาพย์ยานี 11 เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

5.6 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตโบราณคดี ที่สะท้อนภาพการเดินทางไปตามลำน้ำ และวรรณกรรมที่เป็นประโยชน์ทางศาสนา

6. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและประเพณี จังหวัดสมุทรปราการมีคตินับถือศาสนาหลายศาสนา และมีประเพณีที่เป็นประเพณีเฉพาะท้องถิ่นจังหวัด ได้แก่ประเพณีสงกรานต์พระประแดง ประเพณีห่มผ้าองค์พระสมุทรเจดีย์ ประเพณีรับบัว ประเพณีนมัสการหลวงพ่อบาน ประเพณีแลกเปลี่ยนอาหารกันรับประทาน ประเพณีฐานต้นไม้ เป็นต้น

7. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้ยางพิกุลมาย้อมแห อวน การใช้โพทะเลปอทะเลและปอกะเจามัดไซที่ใช้ดักปลา การเปื้อปลาทุเรียด้วยกากชา แซ่ปัตดุงจากต้นจาก นอกจากนี้จังหวัดสมุทรปราการยังได้ชื่อว่าเป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรหลากหลาย มีทั้งน้ำเค็ม น้ำจืดน้ำกร่อย ทำให้สามารถประกอบอาชีพได้หลากหลายอาชีพ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการมี 7 สาขา ซึ่ง นับว่าเป็นจังหวัดที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลายอันสืบเนื่องมาจากสภาพภูมิประเทศมีหลากหลายพื้นที่ ทรัพยากรที่มีอยู่หลากหลายคนในจังหวัดสมุทรปราการมีหลายเผ่าพันธุ์ทำให้เกิดภูมิปัญญาท้องถิ่นมากมาย และมีวิธีการทำมาหากินที่หลากหลาย

3. ผู้พิการ

ผู้พิการ หมายถึง บุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือความบกพร่องอื่นใด ประกอบกับมีอุปสรรคในด้านต่างๆ และมีความจำเป็นเป็นพิเศษที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใด เพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป (พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550)

สถิติผู้พิการ ปัจจุบันมีผู้พิการที่จดทะเบียนผู้พิการและขอทำบัตรประจำตัวผู้พิการอยู่ตามภาคต่าง ๆ จำนวนมาก ดังปรากฏในตาราง 1

ตาราง 1 สถิติข้อมูลคนพิการที่มีบัตรประจำตัวคนพิการ จำแนกตามภาคและเพศ

ภาค	จำนวน(ราย)		
	ชาย	หญิง	รวม
ภาคกลางและภาคตะวันออก	179,839	146,009	325,848
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	323,774	283,919	607,693
ภาคใต้	97,399	76,719	174,118
ภาคเหนือ	196,425	168,367	364,792
ไม่ระบุ	18,921	13,716	32,637
รวม(ภูมิภาค)	816,358	688,730	1,505,088

ข้อมูล ณ วันที่: 1 ตุลาคม 2014

ที่มา: ฐานข้อมูลทะเบียนกลางคนพิการ สำนักงานส่งเสริมและคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ

ประเภทของผู้พิการ

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศหลักเกณฑ์เรียนคนพิการ 9 ประเภท (13 พฤษภาคม 2552) กระทรวงศึกษาธิการ กำหนดประเภทและหลักเกณฑ์ของคนพิการทางการศึกษา พ.ศ. 2552 และประกาศหลักเกณฑ์และวิธีการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2552 กำหนดประเภทของคนพิการออกเป็น 9 ประเภท ได้แก่ 1. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น 2. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน 3. บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา 4. บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย หรือการเคลื่อนไหว หรือสุขภาพ 5. บุคคลที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ 6. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา 7. บุคคลที่มีปัญหาทางพฤติกรรมหรืออารมณ์ 8. บุคคลออทิสติก 9. บุคคลพิการซ้อน พอสรุปลักษณะของผู้พิการแต่ละประเภทได้ดังนี้

1. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น

บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น หมายถึง บุคคลที่สูญเสียการเห็นจนไม่สามารถรับการศึกษ ำได้โดยการเห็นหรือใช้สายตาได้ตามปกติ แต่สามารถศึกษาเล่าเรียนได้โดยวิธีการต่างไปจากคนที่มองเห็นปกติแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1.1 ตาบอด หมายถึง บุคคลที่สูญเสียการเห็นมากจนไม่สามารถอ่านหนังสือธรรมดาได้ ต้องสอน ให้อ่านและเขียนอักษรเบรลล์ หรือใช้วิธีการฟังแถบบันทึกเสียง หรือเครื่องบันทึกเสียงต่าง ๆ และมีความสามารถในการเห็นของตาข้างที่ดี หลักจากได้รับการแก้ไขแล้วอยู่ระหว่าง 20 ส่วน 200 ฟุต มีลานสายตาแคบกว่า 30 องศา

1.2 ตาบอดบางส่วน หรือคนที่มีการเห็นเลือนราง หมายถึง บุคคลที่มีสูญเสียการเห็นแต่ยังสามารถอ่านอักษรตัวพิมพ์ที่มีขนาดใหญ่ได้ โดยต้องใช้แว่นขยายหรืออุปกรณ์พิเศษบางอย่างที่ทำให้ความชัดเจนของการเห็นใน ข้างที่ดี

2. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน หมายถึง บุคคลที่สูญเสียการได้ยินตั้งแต่ระดับน้อยไปถึงระดับรุนแรง จนไม่สามารถฟังเสียงได้เหมือนคนปกติซึ่งอาจจะเป็นหูตึง หรือหูหนวกก็ได้ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 หูหนวก หมายถึง บุคคลที่สูญเสียการได้ยินมากจนไม่สามารถรับข้อมูลผ่านทาง การได้ยิน ไม่ว่าจะใช้หรือไม่ใช้เครื่องช่วยฟังก็ตาม โดยทั่วไป หากตรวจการได้ยินจะสูญเสียการได้ยิน ประมาณ 90 เดซิเบลขึ้นไป ไม่สามารถได้ยินเสียงพูดตั้ง ๆ อาจรับรู้เสียงบางเสียงได้ จากการ สั่นสะเทือน ไม่สามารถใช้การได้ยินได้เป็นประโยชน์เต็มประสิทธิภาพ คนหูหนวกอาจสูญเสียการได้ยิน มา ตั้งแต่กำเนิด หรือสูญเสียการได้ยินภายหลัง

2.2 หูตึง หมายถึง บุคคลที่มีการได้ยินเหลืออยู่บ้างสามารถได้ยินได้ ไม่ว่าจะใช้ เครื่องช่วยฟังหรือไม่ก็ตาม หากตรวจการได้ยินจะพบว่ามี การสูญเสียการได้ยินน้อยกว่า 90 เดซิเบล

3. บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง บุคคลที่มีพัฒนาการล่าช้ากว่าคนปกติทั่วไป ทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม ภาษา เมื่อวัดสติปัญญาโดยใช้แบบทดสอบมาตรฐานแล้วมีสติปัญญาต่ำกว่าบุคคลปกติและความสามารถในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต่ำกว่าเกณฑ์ปกติอย่างน้อย 2 ทักษะ หรือมากกว่า เช่น ทักษะการสื่อความหมาย การดูแลตนเอง การดำรงชีวิตในบ้าน การควบคุมตนเอง สุขอนามัย และความปลอดภัย การเรียนวิชาการเพื่อชีวิตประจำวัน การใช้เวลาว่าง การทำงาน ทักษะทางสังคม และทักษะในการใช้สาธารณสมบัติ เป็นต้น ซึ่งลักษณะความบกพร่องทางสติปัญญาจะแสดงอาการแบ่งออกเป็น 4 ระดับ คือ

1. บกพร่องระดับเล็กน้อย - ระดับเชาวน์ปัญญา (IQ) ประมาณ 55-70
2. บกพร่องระดับปานกลาง - ระดับเชาวน์ปัญญา (IQ) ประมาณ 40-55
3. บกพร่องระดับรุนแรง - ระดับเชาวน์ระดับรุนแรงมาก (IQ) ประมาณ 25-40
4. บกพร่องระดับรุนแรงมาก - ระดับเชาวน์ปัญญา (IQ) ประมาณ 20-25

4. บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายและสุขภาพ

บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายและสุขภาพ หมายถึง บุคคลที่มีความผิดปกติ บกพร่องหรือสูญเสียอวัยวะ ส่วนใดส่วนหนึ่งร่างกายทำให้ไม่สามารถเคลื่อนไหวได้ดีหรือมีอาการเกร็ง คือ อาการตึงตัวของกล้ามเนื้อ ส่วนใด ส่วนหนึ่งหรือหลายส่วน ควบคุมการทรงตัวได้ยากหรือไม่ได้เลย มีการเคลื่อนไหวของแขนขาไม่สัมพันธ์กันมีอาการสั่น เดินเซ หรืออาจเป็นบุคคลที่บกพร่องเนื่องจากสุขภาพหรืออุบัติเหตุ อาการขาดโรคเรื้อรัง โรคติดต่อ เป็นต้น

ประเภทความบกพร่องทางร่างกายหรือสุขภาพ อาจแบ่งได้ 4 ประเภท ดังนี้

1. บกพร่องทางระบบประสาท เช่น บุคคลสมองพิการ (Cerebral Palsy) ไม่ใช่บุคคลปัญญาอ่อนแต่หมายถึง สมองส่วนที่ใช้ควบคุมกล้ามเนื้อส่วนใดส่วนหนึ่งบกพร่อง หรือสูญเสียทำให้มีปัญหาในการเคลื่อนไหว ซึ่งแต่ละคนมีลักษณะที่แตกต่างกัน เช่น กล้ามเนื้ออ่อนแรง หรือกล้ามเนื้อเคลื่อนไหวช้า ทรงตัวได้ไม่ดี ซึ่งแต่ละคนที่มากน้อยแตกต่างกันความบกพร่อง จะเกิดขึ้นตั้งแต่แรกเกิดถึงอายุ ประมาณ 7 ปี ลักษณะที่เห็นได้ชัดเจนของบุคคลสมองพิการ ได้แก่

กล้ามเนื้อหดตัว เกร็ง เป็นลักษณะความผิดปกติของการควบคุมการเคลื่อนไหวเคลื่อนไหวช้ามีอาการเกร็ง ซึ่งเราจะพบบุคคลที่มีอาการในกลุ่มนี้มากที่สุด

กล้ามเนื้อควบคุมการเคลื่อนไหวได้ยาก มีลักษณะแขนขาไม่สัมพันธ์กัน

กล้ามเนื้อตึงตัว มีอาการสั่น เดินเซ ควบคุมการทรงตัวได้ไม่ดี ซึ่งเราจะพบบุคคล ที่มีอาการในกลุ่มนี้น้อยที่สุด

แบบผสม มีลักษณะร่วมตั้งแต่ 2 ชนิด เช่น มีอาการเกร็งร่วมกับการเคลื่อนไหวของแขน ไม่สัมพันธ์กัน หันไปคนทิศหรือมีการเกร็ง ควบคุมการทรงตัวไม่ได้มีการสั่นเดินเซ เป็นต้น

2. บกพร่องทางระบบกล้ามเนื้อและกระดูก เช่น กล้ามเนื้อเปลี่ยน ไชข้ออักเสบ เป็นต้น

3. ไม่สมประกอบมาแต่กำเนิด เช่น น้ำครั่งในสมอง แขน ขาด้วยหรือกุด แขน ขามี

ขนาดใหญ่ เล็กผิดปกติ เป็นต้น

4. สภาพความบกพร่องทางร่างกายและสุขภาพอื่น ๆ ได้แก่ บกพร่องจากอุบัติเหตุไฟไหม้ แขน ขาขาด โรคติดต่อ เช่น โปลิโอ การได้รับอันตรายจากการคลอด หรือบกพร่อง เนื่องจากสุขภาพ เช่น โรคหืด โรคหัวใจ โรคปอด โรคเอตส์ เป็นต้น

5. บุคคลที่มีปัญหาทางการเรียนรู้

บุคคลที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ หมายถึง บุคคลที่มีความบกพร่องทางการรับรู้หรือทางการเรียนรู้ที่มีความ ผิดปกติอย่างเดี๋ยวหรือหลายอย่างทำให้เกิดปัญหาทางการฟัง การอ่าน การพูด การเขียน การสะกด การคำนวณ การใช้เหตุผล การรวบรวมความคิด ซึ่งความผิดปกตินี้ไม่ใช่เกิดจากภาวะบกพร่องทางการเห็น การได้ยินทางร่างกาย ทางสติปัญญา ทางอารมณ์แต่เป็นภาวะทางสมองที่มีความผิดปกติทำให้การแปลภาพ การแปลเสียงหรือการรับรู้ แปรปรวนไปจากเดิมเด็กบางคนมองเห็นหนังสือกลับหลัง เด็กบางคนไม่สามารถแปลความหมายหรือเข้าใจจากการได้ยิน เด็กบางคนไม่เข้าใจตัวเลขและความหมายตัวเลข

6. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา

บุคคลที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา หมายถึง บุคคลที่มีความบกพร่องในเรื่องการออกเสียงพูด เช่น เสียงผิดปกติ อัตราความเร็วและจังหวะการพูดผิดปกติ หรือคนที่มีความบกพร่องในเรื่องการเข้าใจ และการใช้ภาษาพูด การเขียนตลอดจนระบบสัญลักษณ์อื่นที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร ซึ่งอาจเกี่ยวกับรูปแบบภาษา เนื้อหาของภาษา และหน้าที่ของภาษา

7. บุคคลที่มีปัญหาทางพฤติกรรม และอารมณ์

บุคคลที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรมและอารมณ์ หมายถึง บุคคลที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากบุคคลทั่วไป และพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนนี้ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ต่อสิ่งต่างๆ และปัญหาทางพฤติกรรมนั้นเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ไม่เป็นที่ยอมรับกันทางสังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งขาดสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม มีความคับข้องใจ มีการเก็บกดทางอารมณ์โดยแสดงออกทางร่างกาย

ลักษณะของเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมและอารมณ์

ก้าวร้าว ก่อวณ เด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมและอารมณ์ มักแสดงออกในทางก้าวร้าว ก่อวณ ความสงบของผู้อื่น พฤติกรรมที่แสดงออกอาจรวมไปถึงความโหดร้าย ทารุณสัตว์ ชกต่อย ทำร้ายตัวเอง และผู้อื่น หัวใจร้อน กระตือรือร้น ไม่เชื่อฟังครูและพ่อแม่ พฤติกรรมเหล่านี้อาจรุนแรงขึ้นหากไม่ได้รับการแก้ไขอย่างถูกต้อง

การเคลื่อนไหวที่ผิดปกติ หมายถึง ไม่หยุดนิ่ง เคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา โดยปราศจากจุดหมาย นอกจากนี้ยังมีความสนใจสั้น สนใจในบทเรียนได้ไม่นาน ขาดสมาธิในการเรียน

การปรับตัวทางสังคมเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมและอารมณ์ จะมีการปรับตัวทางสังคมไม่ถูกต้อง ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ที่ไม่เป็นที่ยอมรับทางสังคม เช่น แก๊งอันธพาล การทำลายสาธารณสมบัติ ลักขโมย หนีโรงเรียน การประทุษร้ายทางเพศ

8. บุคคลออทิสติก หมายถึง บุคคลที่มีความบกพร่องทางพัฒนาการด้านสังคม ภาษา และการสื่อความหมาย พฤติกรรมอารมณ์ และจินตนาการ ซึ่งมีสาเหตุเนื่องมาจาก การทำงานในหน้าที่บางส่วน

ของสมองที่ผิดปกติไป มีลักษณะที่สำคัญ คือ มีความบกพร่องทางปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การสื่อสาร พฤติกรรมและอารมณ์ การรับรู้ทางประสาทสัมผัสทั้งห้า การใช้อวัยวะต่าง ๆ อย่างประสานสัมพันธ์ การจินตนาการ และมีความสนใจที่สั้น เป็นต้น

9. บุคคลพิการซ้อน หมายถึง คนที่มีสภาพความบกพร่องหรือความพิการมากกว่าหนึ่งประเภทใน บุคคลเดียวกัน เช่น คนปัญญาอ่อนที่สูญเสียการได้ยิน เป็นต้น

4 อาชีพ

1. ความหมายของอาชีพ

จากการศึกษาค้นคว้าพบว่ามีหน่วยงานต่าง ๆ ให้คำอธิบายความหมายของอาชีพไว้คล้ายกัน ได้แก่ การให้ความหมายในพจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปี พ.ศ. 2542 (2546) ได้อธิบายเกี่ยวกับความหมายของ “อาชีพ” ว่าเป็น คำนาม หมายถึง การเลี้ยงชีวิต, การทำมาหากิน, งานที่ทำเป็นประจำเพื่อเลี้ยงชีพ กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2544: 51) ซึ่งเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่นอกจากจะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ทางวิชาการตามหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดแล้ว ยังจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถในการประกอบอาชีพ ได้อธิบายความหมายของ “อาชีพ” ว่าหมายถึง การทำมาหากินจากการทำงานหรือกิจกรรมใดๆ ที่ก่อให้เกิดผลผลิตและรายได้เป็นงานที่สุจริตไม่ผิดศีลธรรมเป็นที่ยอมรับของสังคม นอกจากนั้น สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2555: 2) กล่าวว่า อาชีพ หมายถึง ประเภทหรือชนิดของงานที่บุคคลนั้นทำ ปกติบุคคลมีอาชีพเดียว หากในระหว่างรอบ 52 สัปดาห์ที่แล้ว บุคคลใดมีอาชีพมากกว่า 1 ชนิด ให้ถืออาชีพที่มีจำนวนสัปดาห์การทำงานมากที่สุด หากจำนวนสัปดาห์เท่ากันให้นับอาชีพที่มีรายได้มากที่สุด และมูลนิธิสมาชีพ (2555: ออนไลน์) ให้ความหมายของอาชีพ ว่าหมายถึงการทำมาหากิน ทำธุรกิจ ตามความชอบหรือความถนัด ได้ค่าตอบแทนเป็นค่าจ้าง หรือเงินเดือน

สรุปได้ว่า อาชีพ หมายถึง งานที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งทำแล้วได้ค่าตอบแทนเพื่อนำไปใช้ในการดำรงชีวิตในช่วงระยะเวลา 1 ปี บุคคลใดมีอาชีพมากกว่า 1 ชนิด ให้ถืออาชีพที่มีจำนวนสัปดาห์การทำงานมากที่สุด หากจำนวนสัปดาห์เท่ากันให้นับอาชีพที่มีรายได้มากที่สุด

2. ประเภทของอาชีพ

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า การประกอบอาชีพเป็นที่มาของรายได้ เพื่อนำไปใช้จ่ายในการดำรงชีวิต ส่วนใหญ่การประกอบอาชีพเพื่อหารายได้เพื่อใช้ในการจัดหาปัจจัยสี่ที่ใช้ในการดำรงชีวิตเป็นหน้าที่ของพ่อแม่ ปัจจุบันการดำรงชีวิตในสังคม สภาพเศรษฐกิจ สังคม ความเป็นอยู่ของประชากรเปลี่ยนแปลงไป ความจำเป็นในการศึกษาหาความรู้สำหรับใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพมีมากขึ้น การหารายได้มาเพื่อใช้ในการบริโภคปัจจัยสี่และสิ่งของอื่น ๆ ในการดำรงชีวิตมีมากขึ้น การจัดแบ่งประเภทของอาชีพแบ่งได้เป็นหลายประเภท สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา แบ่งกลุ่มอาชีพแบ่งตามลักษณะเนื้อหาวิชาของอาชีพเป็น 9 ประเภท ดังนี้

1. อาชีพเกษตรกรรม เป็นอาชีพหลักและสำคัญของประเทศ ปัจจุบันประชากรของไทยมากกว่าร้อยละ 60 ประกอบอาชีพนี้ อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพเกี่ยวเนื่องกับการผลิต การจัดจำหน่าย

สินค้าและบริการทางด้านการเกษตร ซึ่งผลผลิตทางการเกษตรนอกจากใช้ในการบริโภคแล้ว ยังใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตทางอุตสาหกรรมอีกด้วย อาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ การทำนา ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ ฯลฯ

2. อาชีพอุตสาหกรรม มีลักษณะการประกอบอาชีพที่เป็นการผลิตสินค้าโดยการนำเอาวัตถุดิบ วัสดุ หรือสินค้าบางชนิด มาเข้ากระบวนการผลิตเพื่อให้เกิดเป็นสินค้า ตามความต้องการของผู้บริโภค ในขั้นตอนของกระบวนการผลิต มีปัจจัยประกอบมากมาย เช่น แรงงาน เครื่องจักร เครื่องมือ เครื่องใช้ เงินทุน ที่ดิน อาคาร รวมทั้งการบริหารจัดการ การประกอบอาชีพ อุตสาหกรรมแบ่งตามขนาด
3. อาชีพพาณิชย์กรรม/บริหารธุรกิจ อาชีพพาณิชย์กรรมเป็นการประกอบอาชีพที่เป็นการแลกเปลี่ยนระหว่างสินค้ากับเงิน ส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นการซื้อมาและขายไป ผู้ประกอบอาชีพทางพาณิชย์กรรมจึงจัดเป็นคนกลาง ซึ่งทำหน้าที่ซื้อสินค้าจากผู้ผลิตและนำมาขายต่อให้แก่ผู้บริโภค ประกอบด้วย การค้าส่งและการค้าปลีก โดยการจำหน่ายจะทำแบบการขายตรง หรือขายอ้อมก็ได้ ส่วนอาชีพบริหารธุรกิจเป็นอาชีพที่เกี่ยวข้องกับวงการธุรกิจทุกด้านทั้งในวงการภายในและต่างประเทศ ที่มีส่วนสัมพันธ์กัน ในการดำเนินงานนี้ ผู้ประกอบอาชีพต้องมีความรู้เกี่ยวกับลักษณะการประกอบธุรกิจประเภทธุรกิจและหน้าที่ต่าง ๆ ของธุรกิจ ตลอดจนหน้าที่และความสัมพันธ์ของธุรกิจที่มีต่อกัน รวมทั้งสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ ซึ่งธุรกิจต้องดำเนินอยู่ด้วยกัน ผู้ที่สนใจการประกอบอาชีพทางด้านบริหารธุรกิจ มีหลายหลายอาชีพ เช่น การบริหารการเงินและการธนาคาร การตลาด การบริหารบุคคล เป็นต้น
4. อาชีพคหกรรม เป็นงานที่เกี่ยวกับการจัดการบ้านเรือน การตกแต่งบ้าน การประกอบอาหาร การเย็บปักถักร้อย การประกอบอาชีพคหกรรม ได้แก่ อาชีพที่เกี่ยวกับการประกอบ อาหาร ขนม การตัดเย็บ การเสริมสวย ตัดผม เป็นต้น
5. อาชีพศิลปกรรม เป็นงานอาชีพที่มุ่งหวังเพื่อเป็นช่างฝีมือที่มีความละเอียดอ่อน ความคิดสร้างสรรค์ทั้งด้านศิลปกรรมไทย และศิลปกรรมร่วมสมัย สามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพการจัดทำศิลปะประยุกต์ การตกแต่ง การออกแบบในด้านต่าง ๆ เช่น หัตถกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม เป็นต้น เพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ให้นุชนรุ่นหลังได้เรียนรู้ต่อไป การประกอบอาชีพศิลปกรรม ได้แก่ อาชีพเกี่ยวข้องกับการแสดงออกในลักษณะต่าง ๆ เช่น การวาดภาพ การปั้น การดนตรี ละคร การโฆษณา ถ่ายภาพ การจัดสถานที่ การทอผ้า เป็นต้น
6. อาชีพประมง เป็นอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการจับสัตว์น้ำ หรือการนำเอาทรัพยากรจากท้องน้ำมาใช้ประโยชน์ ทั้งเพื่อการบริโภคและการค้า
7. อาชีพอุตสาหกรรมท่องเที่ยวหรืออุตสาหกรรมบริการ เป็นอาชีพที่ทำให้เกิดความพอใจแก่ผู้ซื้อ ซึ่งเป็นสินค้าที่มีตัวตนหรือไม่มีตัวตนก็ได้ การบริการที่มีตัวตน ได้แก่ บริการส่งของ บริการทางการเงิน ส่วนบริการที่ไม่มีตัวตน ได้แก่ บริการท่องเที่ยว บริการรักษาพยาบาล บริการ

ประชาสัมพันธ์ของมูล เป็นต้น ผู้ประกอบอาชีพนี้จะต้องมีความสามารถในการจัดหา มีความคิดริเริ่ม และมีคุณธรรม จึงจะทำให้การประกอบอาชีพเจริญก้าวหน้า

8. อาชีพอุตสาหกรรมสิ่งทอ เป็นอาชีพที่จะต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์ วางโครงการ อำนวยการหรือควบคุมการสร้าง การผลิต การคำนวณออกแบบและติดตั้งเครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในโรงงานสิ่งทอทั่วไป รวมไปถึงการใช้ การซ่อมบำรุงรักษาเครื่องจักร เครื่องมือและอุปกรณ์เหล่านั้นให้อยู่ในสภาพใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และปลอดภัย: ศึกษา และแนะนำลักษณะทางเทคโนโลยีของกระบวนการ และปริมาณของวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างและการผลิตผลิตภัณฑ์ของโรงงานสิ่งทอทั่วไป รวมถึงควบคุมคุณภาพ ควบคุมสิ่งแวดล้อม ศึกษาวิจัยและพัฒนา และแนะนำลักษณะทางเทคโนโลยีของกระบวนการผลิตเชิงอุตสาหกรรม เฉพาะสิ่งทอ หนัง เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม พลาสติก และวัสดุต่างๆ ในการผลิตเครื่องนุ่งห่มและเสื้อผ้าสำเร็จรูป ปฏิบัติงานหลักมูลฐานเช่นเดียวกันกับวิศวกรอุตสาหกรรมการผลิต แต่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะอุตสาหกรรมสิ่งทอ
9. อาชีพเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นอาชีพที่เป็นที่ตลาดแรงงานต้องการผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจงานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอย่างแท้จริง ซึ่งงานด้านนี้จะรวมถึง งานด้านการออกแบบโปรแกรมต่าง ๆ โปรแกรมใช้งานบนเว็บ งานด้านการเขียนโปรแกรมภาษา คอมพิวเตอร์ งานด้านฐานข้อมูล งานด้านระบบเครือข่ายทั้งในและนอกองค์กร รวมถึงการรักษา ความมั่นคงปลอดภัยในระบบคอมพิวเตอร์บนเครือข่าย ดังนั้นองค์กรจึงมีความต้องการบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการ และพัฒนาซอฟต์แวร์ เพื่อใช้งานด้านต่างๆ ขององค์กร

3. การจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กระทรวงศึกษาธิการกำหนดคุณภาพของผู้เรียน ตัวชี้วัด และสาระสำหรับจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 ไว้ดังนี้

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้เรียนจะต้องมีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับอาชีพ รวมทั้งมีความรู้ ความสามารถและคุณธรรมที่สัมพันธ์กับอาชีพ ตัวชี้วัดของการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย

1. อภิปรายแนวทางในการทำงานและปรับปรุงการทำงานแต่ละขั้นตอน
2. ใช้ทักษะการจัดการในการทำงาน และมีทักษะการทำงานร่วมกัน
3. ปฏิบัติตนอย่างมีมารยาทในการทำงานกับครอบครัวและผู้อื่น

โดยกำหนดให้จัดสาระการเรียนรู้แกนกลางไว้ 3 เรื่องดังนี้

1. การทำงานและการปรับปรุงการทำงาน เช่น การดูแลรักษาสมบัติภายในบ้าน การปลูกไม้ดอก หรือ ไม้ประดับหรือ ปลูกผัก หรือเลี้ยงปลาสวยงาม การบันทึกรายรับรายจ่ายของห้องเรียน การจัดเก็บเอกสารการเงิน

2. การจัดการในการทำงานและทักษะการทำงานร่วมกัน เช่น การเตรียม ประกอบ จัดอาหารให้สมาชิกในครอบครัว การติดตั้ง ประกอบ ของใช้ในบ้าน การประดิษฐ์ของใช้ของตกแต่งให้สมาชิกในครอบครัวหรือเพื่อน ในโอกาสต่าง ๆ

3. มารยาท เช่น การทำงานกับสมาชิกในครอบครัวและผู้อื่น

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผู้เรียนจะต้องเข้าใจแนวทางการเลือกอาชีพ การมีเจตคติที่ดีต่อ และเห็นความสำคัญของการประกอบอาชีพ วิธีการหางานทำ คุณสมบัติที่จำเป็นสำหรับการมีงานทำ วิเคราะห์แนวทางเข้าสู่อาชีพ มีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพ และประสบการณ์ต่อ อาชีพที่สนใจ และประเมินทางเลือก ในการประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับความรู้ ความถนัด และความ สนใจ ตัวชี้วัดของการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนที่เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีดังนี้

1. อภิปรายขั้นตอนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ
2. ใช้ทักษะในการทำงานร่วมกันอย่างมีคุณธรรม
3. อภิปรายการทำงานโดยใช้ทักษะการจัดการเพื่อการประหยัดพลังงาน ทรัพยากร และ

สิ่งแวดล้อม

โดยกำหนดสาระการเรียนรู้แกนกลางไว้ 3 เรื่องดังนี้

1. ขั้นตอนการทำงาน เช่น การซัก ตาก พับ เก็บ เสื้อผ้า ที่ต้องการการดูแลอย่างประณีต การ สร้างชิ้นงาน หรือ ผลงาน

2. การทำงานร่วมกัน เช่น การเตรียม การประกอบอาหารประเภทสำหรับ การประดิษฐ์บรรจุ ภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติ

3. การจัดการ เช่น ธุรกิจประเภทต่างๆ การขยายพันธุ์พืช การติดตั้งหรือประกอบผลิตภัณฑ์ที่ ใช้ในบ้าน

4. อาชีพในจังหวัดสมุทรปราการ

จังหวัดสมุทรปราการ เป็นจังหวัดในเขตปริมณฑล ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณปากอ่าว ไทย ระยะทางห่างจากกรุงเทพฯ ๒๙ กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ ๑,๐๐๔.๐๙๒ ตารางกิโลเมตร หรือ ๖๒๗,๕๕๗ ไร่ เนื่องจากจังหวัดสมุทรปราการเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ในเขตปริมณฑลจึงมีลักษณะทางการ พัฒนาที่ได้รับอิทธิพลจากการขยายตัวของกรุงเทพมหานครโดยตรง ในลักษณะการกระจายตัวออกจาก ชุมชนดั้งเดิมในพื้นที่ชั้นใน ไปสู่พื้นที่ชานเมืองและอาณาเขตรอบนอก พื้นที่เกษตรกรรม ถูกพัฒนาเป็น แหล่งรองรับการขยายตัวของ ธุรกิจการค้าโรงงานอุตสาหกรรม ที่อยู่อาศัย และกิจกรรมทางเศรษฐกิจ อื่นๆ เชื่อมโยงกับกรุงเทพฯ จนกลายเป็นเขตเศรษฐกิจเดียวกัน โครงสร้างบริการพื้นฐานของภาครัฐและ เอกชนได้รับการพัฒนา จนได้มาตรฐาน ในระดับเดียวกันหรือใกล้เคียงกับกรุงเทพฯ ทั้งด้านระบบ สาธารณูปโภค ที่อยู่อาศัย โรงเรียน มหาวิทยาลัย สถาบัน เพื่อการวิจัยและพัฒนาโรงพยาบาล ตลอดจน ข้อมูลข่าวสารหลากหลายประเภทที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจลงทุนเป็นแหล่งสร้างรายได้และการ จ้างงานที่สำคัญของจังหวัดและของประเทศอุตสาหกรรม ที่สำคัญได้แก่ อุตสาหกรรมไฟฟ้าและ อิเล็กทรอนิกส์ อุตสาหกรรมเครื่องจักรกล และการประกอบรถยนต์ อุตสาหกรรมสิ่งทอและ เครื่องนุ่งห่ม อุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร ฯลฯ ภาคเกษตรกรรม ที่สำคัญได้แก่ การทำประมง

ที่ตั้งและอาณาเขตติดต่อ

จังหวัดสมุทรปราการตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา โดยอยู่ตอนปลายสุดแม่น้ำเจ้าพระยาและเหนือ อ่าวไทย มีเนื้อที่ประมาณ 1,004,092 ตร.กม. หรือประมาณ 627,557 ไร่ อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ไปทาง

ทิศตะวันออกเฉียงใต้เป็นระยะทาง ประมาณ 29 กม.

มีอาณาเขตติดต่อกับเขตใกล้เคียง ดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับกรุงเทพมหานคร (เขตลาดกระบังและพระโขนง)
- ทิศใต้ ติดต่อกับอ่าวไทย อาณาเขตติดต่อเป็นระยะทางยาว 45.2 กม.
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับจังหวัดฉะเชิงเทรา อาณาเขตติดต่อเป็นระยะทางยาว 45.2 กม.
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับกรุงเทพมหานคร (เขตบางขุนเทียน) และจังหวัดสมุทรสาคร
อาณาเขตติดต่อระยะทางยาว 34.2 กม.

สภาพภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศพื้นที่ของจังหวัดส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านและมีคลองแยก

หลายสาย เช่น คลองสำโรง คลองสรรพสามิต คลองพระองค์ไชยานุชิต ซึ่งมีความสำคัญในด้านการชลประทานเพื่อการเกษตร และใช้เป็น เส้นทางคมนาคมขนส่งทางน้ำด้วย โดยทั่วไปลักษณะภูมิประเทศของจังหวัด สามารถแบ่งพื้นที่ ออกได้ 3 ส่วน

1. บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาทั้งสองฝั่ง ซึ่งเป็นที่ราบลุ่มทั้งหมด เหมาะสำหรับการทำนาและทำสวน
2. บริเวณตอนใต้ ใกล้เคียงฝั่งทะเล น้ำทะเลท่วมถึงและพื้นดินจะเค็มจัดในฤดูแล้งโดยมากจะเป็นที่ราบลุ่ม เหมาะแก่การทำป่าจากและป่าพิน
3. บริเวณที่ราบกว้างใหญ่ทางตอนเหนือและตะวันออก ซึ่งจะเป็นที่กว้างโดยตลอดเหมาะแก่การทำนา นอกจากนี้ ยังมี ประตูน้ำชลประทานหลายแห่งสำหรับกักกั้นน้ำเค็มและระบายน้ำจืดในการทำนาคือเป็นที่ที่มีความสำคัญของจังหวัด

การปกครอง

แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 6 อำเภอ 50 ตำบล 406 หมู่บ้าน 17 เทศบาล (1 เทศบาลนคร/ 3 เทศบาลเมือง/ 13 เทศบาลตำบล) และ 32 องค์การบริหารส่วนตำบล และ 1 สภาตำบล

ภูมิอากาศ

เป็นอากาศแบบชายทะเล โดยมีอากาศเย็นสบาย ไม่ร้อนจัดในช่วงฤดูร้อน มีความชื้นในอากาศสูง เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากลมทะเลของอ่าวไทย และลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ แต่ยังมีลักษณะของปริมาณฝนตกหนัก ในช่วงเดือนกันยายน - ตุลาคม ซึ่งเป็นผลจากอิทธิพลของร่องความกดอากาศต่ำทำให้เกิดการก่อตัวของพายุไต้ฝุ่น และพายุโซนร้อนในทะเลจีนใต้

สภาพทางเศรษฐกิจ

สถานการณ์ด้านเศรษฐกิจจากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) พบว่า

ภาคอุตสาหกรรม

จังหวัดสมุทรปราการ เป็นจังหวัดที่มีความได้เปรียบทางด้านภูมิศาสตร์ที่ตั้งอยู่ใกล้ศูนย์กลางของประเทศและยังเป็นแหล่งวัตถุดิบที่นำเข้าจากต่างประเทศ เป็นคลังสินค้าที่สำคัญ นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์กลางการขนส่งทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ ทำให้การขนส่งวัตถุดิบและสินค้าจากโรงงานอุตสาหกรรมในอำเภอต่าง ๆ มีความสะดวกและเสียค่าใช้จ่ายต่ำ จึงมีส่วนสนับสนุนให้นักลงทุนเข้ามาประกอบกิจการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก โดยจังหวัดสมุทรปราการในปัจจุบันมีโรงงานอุตสาหกรรมกว่า ๖,๕๗๖ โรงงาน นับได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีโรงงานอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมากที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศ โดยมีอุตสาหกรรมการผลิตที่สำคัญ ได้แก่ ยานยนต์และชิ้นส่วนรถยนต์ เครื่องจักร/อุปกรณ์ ผลิตภัณฑ์โลหะ ไฟฟ้า/ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ สิ่งทอ ผลิตภัณฑ์อาหาร แปรรูป เคมีภัณฑ์/พลาสติก เป็นต้น

การลงทุนภาคอุตสาหกรรม ขณะนี้จังหวัดสมุทรปราการมีการกำหนดเขตผังเมืองรวมครอบคลุมพื้นที่ทั้งจังหวัด จึงมีข้อจำกัดในการขออนุญาตตั้งและขยายโรงงานได้เฉพาะบางพื้นที่และบางชนิดประเภทของโรงงาน ดังนั้น ภาวะในเรื่องการลงทุนในปัจจุบันจึงชะลอลง แต่การมีท่าอากาศยานสุวรรณภูมิจะช่วยทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าซึ่งในอนาคตสิ่งที่ต้องทำคือแก้ไขปัญหาด้านการจราจรที่ยังไม่คล่องตัวในช่วงเวลาเร่งด่วน อันเป็นปัญหาเดียวกับกรุงเทพมหานคร รวมทั้งต้องเร่งรัดพัฒนาการสื่อสารโทรคมนาคม สาธารณูปโภค ไฟฟ้า ประปา ให้มีประสิทธิภาพเพียงพอต่อความต้องการและสามารถรองรับความเจริญก้าวหน้าที่จะตามมาพร้อมกับท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ

ภาคเกษตรกรรม

จังหวัดสมุทรปราการ มีพื้นที่ทำการเกษตร จำนวน ๑๘๑,๓๓๕ ไร่ หรือร้อยละ ๒๘ ของพื้นที่ทั้งหมด โดยอำเภอบางบ่อ มีพื้นที่การเกษตรมากที่สุด รองลงมาคือ อำเภอบางเสาธง บางพลี พระสมุทรเจดีย์ เมืองสมุทรปราการ และพระประแดง ตามลำดับ

โดยสรุปอาชีพที่สำคัญๆ ของจังหวัดสมุทรปราการ ได้แก่

1. การอุตสาหกรรม

2. การทำนาในฤดูเพาะปลูก

3. การทำสวนผลไม้มีการทำสวนผลไม้ ได้แก่ มะม่วง มีพื้นที่ปลูกมากในอำเภอบางพลี อำเภอบางบ่อ และอำเภอพระประแดง ที่มีชื่อเสียง คือ มะม่วงน้ำดอกไม้ ส่วนการทำสวนมะพร้าว ในปัจจุบันมีการส่งเสริมการปลูกมะพร้าวน้ำหอมปลูกมากที่อำเภอพระสมุทรเจดีย์ บางบ่อและบางพลี การปลูกกล้วยน้ำว้าปลูกมากที่อำเภอบางพลี อำเภอบางบ่อ และอำเภอบางเสาธง

4. การประมง การประมงน้ำจืด ผลผลิตสัตว์น้ำจืดของจังหวัดสูงสุด คือ ปลานิล รองลงมา ได้แก่ ปลาสลิด กุ้งกุลาดำ และปลาช่อน

กลุ่มอาชีพในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลของอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการพบว่า มีกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ดังนี้

(<http://www.thaitambon.com/tambon/tcommamprodt.asp?PROVCODE=11&CODE=03>)

ดังนี้

ตาราง 2 กลุ่มอาชีพในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

ชื่อกลุ่ม	สถานที่ติดต่อ	ผลิตภัณฑ์
1 กลุ่มสตรีตำบลบางโฉลง	46/1 ต.บางโฉลง อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ 10540	- ปลาสลิดแดดเดียว
2 กลุ่มเครื่องหนัง (กระเป๋า, เข็มขัด) หนังปลากระเบน	15/99 หมู่ 7 ซอยร่มเย็น ถนนบางนา-ตราด หมู่บ้านร่มเย็น ตำบลบางโฉลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 10540	- ของใช้เครื่องหนัง (ปลากระเบน)
3 กลุ่มสตรีตำบลบางพลีใหญ่	อบต. บางพลีใหญ่ หมู่ 7 ต.บางพลีใหญ่ อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ	- ปลาสลิดทอดกรอบ, ข้าวเกรียบปลาสลิด
4 คณะกรรมการพัฒนาสตรี ตำบลราชาเทวะ	10/12 หมู่ 13 ต.ราชาเทวะ อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ	- ดอกไม้ประดิษฐ์
5 กลุ่มทำวันในลูกมะพร้าว	หมู่ 1 ต.หนองปรือ อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ	- วันในลูกมะพร้าว
6 กลุ่มสตรีหนองปรือ	169 หมู่ 3 ต.หนองปรือ อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ	- ดอกไม้ประดิษฐ์
7 กลุ่มปลูกผักกะเจต	ต.หนองปรือ อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ	- ผักกะเจต
8 กลุ่มสตรีตำบลบางแก้ว หมู่ 9	เลขที่ 21/10 หมู่ 9 ต.บางแก้ว อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ 10540	- ดอกไม้ประดิษฐ์จากดินไทย - ดินญี่ปุ่น
9 กลุ่มสตรีตำบลบางแก้ว หมู่ 8	เลขที่ 99 หมู่ที่ 8 ตำบลบางแก้ว อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 10540	- ผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูป
10 กลุ่มปลาสลิดแห้ง	บ้านเลขที่ 37 หมู่ 8 ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ	- ปลาสลิดแห้ง (แดดเดียว)

11	กลุ่มน้ำพริกต่าง ๆ	99 หมู่ 15 ตำบลบางแก้ว อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 10540	- น้ำพริก
12	กลุ่มกล้วยอบเนย	หมู่ที่ 1 ต.บางปลา อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ	- กล้วยอบเนย
13	กลุ่มข้าวเกรียบปลาสด	หมู่ที่ 12 ต.บางปลา อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ	- ข้าวเกรียบปลาสด
14	กลุ่มกระเป๋าผ้าไหมหลากรูปแบบ	หมู่ที่ 2 ต.บางปลา อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ	- กระเป๋าผ้าไหม
15	กลุ่มสตรีหมู่ที่ 16 ตำบลบางแก้ว	5/122 หมู่ 16 ถนนศรีนครินทร์ ตำบลบางแก้ว อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 10540	- บายศรีผ้า
16	กลุ่มบ้านทรงไทยจำลอง	104/13 หมู่1 ตำบลบางไฉลง อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ 10540	- บ้านทรงไทยจำลอง
17	วิสาหกิจชุมชนตลาดโบราณหลวงพ้อโต	103 หมู่ 10 ตลาดบางพลีใหญ่ ตำบลบางพลีใหญ่ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 10540	- ขนมชั้น
18	กลุ่มงานดินปั้นจี้	19/475 หมู่ 13 หมู่บ้านไทยสมุทร ถนนบางนา-ตราด ตำบลบางแก้ว อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 10540	- ผลิตภัณฑ์งานปั้นดินของจี้
19	กลุ่มอรรณวดอกไม้ประดิษฐ์	12/564 หมู่ 15 บ้านเปรมฤทัย ถนนบางนา-ตราด ตำบลบางแก้ว อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 10540	- ผลิตภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์
20	กลุ่มศิลปประดิษฐ์กล้วยไม้จากดิน	12/51 หมู่ 15 บ้านเปรมฤทัย ถนนบางนา-ตราด ตำบลบางแก้ว อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 10540	- ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน
21	กลุ่มสตรีสหกรณ์ชลเทพนิลบล	66 หมู่ 9 บ้านชลเทพ ถนนเทพารักษ์ ตำบลบางพลีใหญ่ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 10540	- ผลิตภัณฑ์น้ำจิ้ม
22	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มพัฒนาการแปรรูปเกษตรบางพลี	269 หมู่ 10 บ้านคลองสำโรง ตำบลบางพลีใหญ่ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 10540	- ผลไม้แปรรูป
23	กลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์จากดินไทย	เลขที่ 43/436 หมู่ที่ 8 ตำบลราชาเทวะ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 10540	- ดอกไม้ประดิษฐ์จากดินไทย
24	กลุ่มอาชีพชุมชนขจรวิทย์	94/6 หมู่ 3 ซอยขจรวิทย์ ถนนเทพารักษ์ ตำบลบางพลีใหญ่ อ.บางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 10540	- จิตรกรรมหลังกระจก
25	กลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์จากดินสังเคราะห์	161/822 ตำบลบางพลีใหญ่ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 10540	- ดอกไม้ประดิษฐ์จากดินสังเคราะห์
26	กลุ่มนูอาร์ท(NUART)	22/805 หมู่ 16 หมู่บ้านสวนธน ตำบลบางแก้ว อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 10540	- ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน

27	กลุ่มเป่าแก้วบางพลี	98/40 หมู่ที่ 7 ตำบลบางพลีใหญ่ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 10540	- ผลิตภัณฑ์แก้วยิงเลเซอร์ - หัตถกรรมแก้วเป่า
28	กลุ่มน้ำยาเคมีพรมวัตร	12/463 หมู่ 15 ถนนบางนา-ตราด ตำบลบางแก้ว อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 10540	- น้ำยาล้างจานพรมวัตร
29	กลุ่มสมุนไพรพรุ	91/36 หมู่บ้านธานีดี ถนนบางนา-ตราด ตำบลบางโฉลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 10540	- ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากสมุนไพร
30	กลุ่มอาชีพดอกไม้ดินรัศมี	5/154 หมู่ที่ 16 ตำบลบางแก้ว อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 10540	- ดอกไม้ประดิษฐ์จากดินไทย
31	กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หมู่ 9	45/5 บ้านบางพลี หมู่ 9 ตำบลบางพลีใหญ่ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 10540	- น้ำสลัด
32	กลุ่มอาชีพชุมชนขจรวิทย์	94/6 หมู่ 3 ตำบลบางแก้ว อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 10540	- ภาพเขียนจิตรกรรมหลังกระจก
33	กลุ่มผลิตภัณฑ์หมอนอิง	97/58 หมู่ 12 ตำบลบางแก้ว อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 10540	- ผลิตภัณฑ์หมอนอิง
34	วิสาหกิจชุมชนกลุ่ม ซาลี-วรรณ ชุมชนพัฒนา	4/26 คลองกู่พารา หมู่ 11 รักวีรธรรม เทพารักษ์ ต.บางปลา อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ 10540	- ปลายลิตสามรส
35	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มพัฒนา อาชีพคลองกู่พารา	71/50 หมู่ 11 ซอยธนสิทธิ์ ถนนเทพารักษ์ ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 10540	- ผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มสมุนไพร
36	กลุ่มแม่บ้านเทศบาลอำเภอบางพลี	22 หมู่ 10 ตำบลบางพลีใหญ่ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 10540	- กะหรี่ปั๊ป
37	กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าบาติกพัฒนา	17/1 หมู่ 9 ซอยมัสยิดดารุลอามีน ถนนเทพารักษ์ ตำบลบางโฉลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 10540	- ผลิตภัณฑ์ผ้าบาติก
38	กลุ่มไหมพรมราชาเทวะ	43/472 หมู่ 8 ตำบลราชาเทวะ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 10540	- ผลิตภัณฑ์ตุ๊กตาถักไหมพรม
39	กลุ่มสตรีพัฒนารราชาเทวะ	43/514 หมู่ 8 ถนนอ่อนนุช ตำบลราชาเทวะ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 10540	- ดอกไม้ประดิษฐ์จากดินไทย
40	กลุ่มอาชีพสตรีผ้าใยบัว	35/6 หมู่ 14 ซอยเพียรศรี ถนนบางนา-ตราด ตำบลบางแก้ว อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 10540	- ดอกไม้ประดิษฐ์จากผ้าใยบัว
41	กลุ่มพุทธชาติงานหัตถศิลป์	19/407 คลองดอกไม้ หมู่ 13 ตรงข้าง ซ./ถ บางนา-ตราด ต.บางแก้ว อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ 10540	- เครื่องประดับหินสี

42	กลุ่มธนบัตรดอกไม้	35/67 คลองดอกไม้ หมู่ 13 0 บางนา-ตราด ต. บางแก้ว อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ 10540	- ดอกไม้จากธนบัตร
43	กลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์ผ้าใยบัว	19/84 คลองดอกไม้ หมู่ 13 ซอย 15 หมู่บ้าน ไทยสมุทร ถนนบางนา-ตราด ต.บางแก้ว อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ 10540	- ดอกไม้ประดิษฐ์ผ้าใยบัว
44	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มสตรีสังจระรายวัน	97 คลองบางตะเคียน หมู่ 9 บางนา-ตราด ต.บางโหลง อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ 10540	- เครื่องปั้นจิตรศิลป์
45	กลุ่มบ้านสมุนไพรคุณธรรม	18/102 หมู่ที่ 2 ซอยวัดหนามแดง ถนนศรีนครินทร์ ตำบลบางแก้ว อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 10540	- ผลิตภัณฑ์พอกผิวหน้าสูตรใหม่
46	กลุ่มสตรีคลอง 4	90/4 หมู่ 12 บ้านบางปลา ถนนเทพารักษ์ ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 10540	- ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากปลาสด
47	กลุ่มผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกและของชำร่วยชุมชน	50/115 ม.9 ซอยหนามแดง ถนนหนามแดง-บางพลี ต.บางแก้ว อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ 10540	- ขนมเปียะไส้ถั่วแดงไข่เค็ม
48	กลุ่มลิลลี่วิลลี่	99/18 ม.12 ซอยศรีदान 22 ต.บางแก้ว อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ 10540	- ชุดลดกระฝ้า
49	กลุ่มนันทพันธ์ผลิตภัณฑ์ผ้าใยบัว	35/95 ม.13 ถนนบางนา-ตราด ต.บางแก้ว อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ 10540	- ดอกไม้ประดิษฐ์ผ้าใยบัว
50	กลุ่มสตรีตำบลบางแก้ว หมู่ที่ 3	99/2 ม.3 ซอยพัฒนา 1 ถนนศรีนครินทร์ ต.บางแก้ว อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ 10540	- ดอกไม้กระดาษสา
51	กลุ่มกัลยาผลิตภัณฑ์ผ้าใยบัว	35/9 ม.13 ซอย6 ถนนบางนา-ตราด ต.บางแก้ว อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ 10540	- เชือกมัด
52	กลุ่มสุพัตรา เทียนหอม	35/21 ม.13 ซอย7 ถนนบางนา-ตราด ต.บางแก้ว อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ 10540	- สุพัตราเทียนหอม

จากการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและอาชีพของประชากรในเขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ในปัจจุบัน ได้แก่ อาชีพที่เกี่ยวกับการทำของบริโภค เช่น ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากปลาสด ขนมต่างๆ เช่น ขนมจาก ขนมสายบัว ขนมชั้น ขนมทองม้วน เป็นต้น เครื่องอุปโภค ได้แก่ งานที่ได้จากการถักเชือกซึ่งมีที่มาจากงานถักของชาวประมง การทำผ้าบาติก เทียนหอม ฐูปหอม ดอกไม้ประดิษฐ์ สำหรับใช้บูชาพระ และผลิตภัณฑ์ที่เป็นของใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นต้น

5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (2557) ได้ทำวิจัยเรื่อง รูปแบบและแนวทางการส่งเสริมกลุ่มอาชีพหรือสวัสดิการสำหรับคนพิการ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการรวมกลุ่มอาชีพหรือสวัสดิการสำหรับคนพิการ และเพื่อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพหรือสวัสดิการสำหรับคนพิการ วิธีการศึกษาใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการเลือกกลุ่มอาชีพคนพิการ จำนวน 10 กลุ่ม เป็นกรณีศึกษา โดยการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้นำกลุ่มและสมาชิกทั้ง 10 กลุ่ม รวมถึงการจัดสนทนากลุ่มเพื่อถอดบทเรียนการประกอบอาชีพของกลุ่มคนพิการ ผลการศึกษาพบว่า การส่งเสริมอาชีพคนพิการ ต้องมีแนวคิดที่ว่า คนพิการมีศักยภาพ จึงควรดึงศักยภาพของคนพิการที่ซ่อนอยู่ออกมา พร้อมกับแปรเปลี่ยนปัจจัยภายนอกที่เป็นข้อจำกัดให้เป็นปัจจัยที่หนุนเสริมการประกอบอาชีพของคนพิการ ภายใต้แนวคิดดังกล่าว รูปแบบและแนวทางการส่งเสริมอาชีพคนพิการมี 3 ทางเลือกคือ

รูปแบบที่ 1 การส่งเสริมให้คนพิการที่ยังไม่มีอาชีพรวมกลุ่มกันประกอบอาชีพ ควรมีแนวทางการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 สร้างแรงบันดาลใจ คือ การกระตุ้นคนพิการให้เกิดแรงจูงใจในการประกอบอาชีพ โดยการให้ข้อมูลข่าวสารโดยตรงหรือผ่านสื่อ การชักชวนคนพิการให้ออกสู่สังคมและเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มคนพิการ ฯลฯ ขั้นตอนที่ 2 ให้การฝึกฝน คือ การแนะแนวเส้นทางสู่อาชีพ โดยการฝึกทักษะชีวิต ฝึกอาชีพและการออกสู่สังคม ฝึกทักษะด้านการทำงานและการประกอบอาชีพ ฯลฯ ขั้นตอนที่ 3 คัดค้าน ส่งเสริม และพัฒนา คือ การช่วยเหลือแหล่งทุน พัฒนาสินค้าและบริการ หาช่องทางตลาด หรือสร้างตลาด เป็นที่ปรึกษาการประกอบอาชีพ ฯลฯ กลไกในการส่งเสริมควรเป็นแบบภาคีเครือข่าย 4 ประสาน ประกอบด้วย (1) สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.) (2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) (3) กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน และ (4) องค์กรของคนพิการหรือองค์กรเพื่อคนพิการ เครื่องมือที่ใช้ในการส่งเสริมอาชีพคือ กองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ และงบประมาณสนับสนุนอาชีพของคนพิการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดสรรให้ได้ตามกรอบของการดำเนินงานด้านสวัสดิการสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

รูปแบบที่ 2 การฟื้นฟูและส่งเสริมให้คนพิการที่ประกอบอาชีพให้ประสบความสำเร็จมากขึ้น แนวทางนี้เน้นไปยังกลุ่มอาชีพคนพิการที่ยังไม่เข้มแข็งให้สามารถขยายธุรกิจต่อไปได้ กระบวนการฟื้นฟูและพัฒนาควรเน้นการเสริมความรู้ การเสริมพลัง เพื่อให้เกิดความมั่นใจ และการสนับสนุนทุนในการประกอบอาชีพ กลไกที่จะเข้าไปฟื้นฟูและพัฒนาควรประกอบด้วย 5 กลไกหลัก คือ (1) สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.) (2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น(อปท.) (3) องค์กรของคนพิการหรือองค์กรเพื่อคนพิการ (4) อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เพื่อช่วยเหลือคนพิการ (อพมก.) และ (5) สถาบันวิชาการที่มีนักวิชาการที่สนใจปัญหาของคนพิการ ร่วมมือกันเป็นภาคีเครือข่ายในการฟื้นฟูและพัฒนาอาชีพคนพิการในพื้นที่

รูปแบบที่ 3 การส่งเสริมให้กลุ่มคนพิการที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพในระดับค่อนข้างดีให้ดียิ่งขึ้น แนวทางนี้มุ่งเน้นไปยังกลุ่มอาชีพคนพิการที่ค่อนข้างเข้มแข็งให้มีความสามารถใน

การขยายธุรกิจของกลุ่มตนให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น การส่งเสริมควรมีแนวทางการดำเนินงาน 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 เริ่มจากการคัดเลือกกลุ่มอาชีพคนพิการที่ค่อนข้างเข้มแข็งเข้าร่วมกระบวนการส่งเสริม ขั้นตอนที่ 2 ปรับรูปแบบธุรกิจ การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการให้มีคุณภาพสูง และการเริ่มผลิตภัณฑ์หรือบริการใหม่ ๆ ขั้นตอนที่ 3 รวมกลุ่มอาชีพคนพิการที่ทำการผลิต/บริการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย ขั้นตอนที่ 4 สร้างองค์กรธุรกิจทางสังคม (Social Enterprise) จัดจำหน่าย แสวงหาผลิตภัณฑ์คนพิการไปจัดจำหน่าย ช่วยพัฒนาตลาด โดยเน้นให้คนพิการมีส่วนร่วมในการลงทุน การบริหารจัดการ การควบคุมกำกับ และการนำผลกำไรมาจัดสวัสดิการให้คนพิการ

เปรมวดี อุดชาชน (2553) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงการโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประกอบอาหารจากบัว กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อพัฒนาแผนกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบโครงการโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หาดศึกษาประสิทธิภาพผลของการเรียนรู้ของนักเรียน พบว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าในการเรียนร้อยละ 57.87 หลังใช้แผนการเรียนรู้ที่นักเรียนมีความรู้ รู้จักวิธีแสวงหาความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรียนรู้จากระบบการตรง ส่งผลให้เรียนรู้อย่างมีความสุข

คเชนทร์ ปานสังข์ (2551) การศึกษาทิศทางการพัฒนาบริการฟื้นฟูอาชีพคนพิการในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2549-2558) ของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการโดยใช้เทคนิค EDFR พบว่า คนพิการมีโอกาสได้รับการศึกษาและการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง ความก้าวหน้าทางวิชาการสมัยใหม่ ความเจริญทางเทคโนโลยี การพัฒนาสื่อสิ่งอำนวยความสะดวก ตลอดจนมีนโยบายและแผนงานส่งผลให้การพัฒนาอาชีพและการจ้างงานของคนพิการมีความก้าวหน้าซึ่งทำให้เกิดประสิทธิภาพต่อการพัฒนาอาชีพในอนาคต นอกจากนี้ยังเห็นว่าควรมีการจัดทำแผนแม่บททางด้านวิชาชีพ การปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรใหม่ สร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาชีพและความเป็นท้องถิ่น ตลอดจนการฝึกอบรมจิตใจของผู้พิการให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรับผิดชอบต่อสังคม

เพ็ชรี รูปวิเชตร์ (2545) ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการกระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยด้านอาชีพในโรงเรียน พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านอาชีพ ของบ้านท่าหลุก ตำบลสันผีเสื้อ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ คือ การนวดไทยแผนโบราณ การจัดสานด้ายไม้ไผ่ การทำบายสี สวนดอกไม้ และการทำอาหารพื้นเมืองเหนือ จากผลการประเมินการจัดการเรียนรู้ พบว่า นักเรียน คณะครู มีความพึงพอใจในการกระบวนการจัดการเรียนรู้ของผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านอาชีพในระดับมากที่สุด นอกจากนี้ทางโรงเรียนยังจะนำวิธีการนี้ไปสู่การจัดการกระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยในด้านอื่น ๆ เช่น นาฏศิลป์ ดนตรี ศิลป การละเล่น กิจกรรมทางศาสนา ภาษาถิ่น การแต่งกาย และแพทย์แผนโบราณ ฯลฯ ต่อไป

เดชา แสงจันทร์ (2548) สภาพและปัญหาการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบสภาพ และปัญหาการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนตามความคิดของผู้บริหารสถานศึกษา ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในแต่ละประเภทโรงเรียนที่แตกต่างกัน และหาแนวทางการพัฒนาการใช้แหล่ง

เรียนรู้ในชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า

1. โรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 มีสภาพ และปัญหาการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง

2. ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความคิดเห็นต่อสภาพการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านปัญหาการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน โดยรวมไม่แตกต่างกัน

3. โรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ที่มีความแตกต่างกันตามประเภทของจัดการศึกษา มีสภาพ และปัญหาการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน โดยรวมไม่แตกต่างกัน

4. งานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางการพัฒนาการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นบุคคลและทางสังคม ในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ไว้ด้วย

สุรัตน์ รื่นเรือง (2547) ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสมกับการจัดหลักสูตรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดสมุทรปราการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความเหมาะสมของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดหลักสูตรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูวิชาการในโรงเรียนเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดหลักสูตรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้นำเสนอผลการศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการหลักสูตร ได้แก่ อาชีพทำนา การเลี้ยงปลาสด การเลี้ยงกุ้งธรรมชาติชายฝั่ง ประมงน้ำตื้น การต่อเรือ ช่วงชั้นที่มีความเหมาะสมในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาชีพมาสอนคือ ช่วงชั้นที่ 2

นิตยา บุตรศรี (2542) ทำการวิจัยเรื่อง การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนต้นแบบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ครูนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในด้านเนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอนมีการเชิญผู้รู้มาเป็นวิทยากร ส่วนด้านผู้บริหารใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านมาเป็นทรัพยากรในการบริหาร ทางด้านการจัดเตรียมสถานที่บริการทางด้านวัสดุอุปกรณ์เพื่อให้ผู้รู้ในท้องถิ่นใช้สอนให้สอดคล้องกับเนื้อหา ทางด้านปัญหาที่พบในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ผู้รู้ในท้องถิ่นที่เชิญมามีความรู้แต่ไม่สามารถถ่ายทอดให้นักเรียนเข้าใจได้ง่าย ส่วนครูผู้สอนไม่มีความรู้ด้านภูมิปัญญาชาวบ้าน

รัตนะ บัวสนธ์ (2535) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลางตอนล่าง เป็นลักษณะของงาน ผลการวิจัยปรากฏว่าภายในชุมชนมีสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น นั่นคือการอนุรักษ์และสร้างป่าไม้ของชุมชน มีการใช้สมุนไพร ชุมชนและวัดมีความสัมพันธ์กัน ข้อมูลที่ได้จากการสนทนาของผู้วิจัยกับสมาชิกในชุมชนเขตภาคกลางตอนล่างนี้ สามารถที่จะนำไปจัดได้สอดคล้องกับหลักสูตร

ประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 แต่มีส่วนที่ต้องแก้ไขคือ เนื้อหาบางส่วนเกี่ยวกับบุคคลสำคัญของชุมชน และการกำหนดเวลาเรียนตามเนื้อหาต่าง ๆ ของหลักสูตรยังไม่เหมาะสม สำหรับผลการประเมินด้านผู้ปกครองของนักเรียนพบว่าผู้ปกครองให้การสนับสนุนหลักสูตรนอกจากนั้นนโยบายการควบคุมทางวิชาการจากหน่วยงานบังคับบัญชาส่วนกลางเป็นอุปสรรคที่ทำให้การใช้หลักสูตรไม่ประสบผลสำเร็จ

ยุพา ทรัพย์อุไรรัตน์ (2537) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในงาน การศึกษานอกระบบโรงเรียน ผลการวิจัยปรากฏว่าการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้เป็นสื่อเพื่อการศึกษาพบว่า นำมาใช้ในกิจกรรมการศึกษาด้านความรู้พื้นฐาน ด้านทักษะอาชีพ ด้านการบริการข่าวสารข้อมูล ในระดับปานกลาง สำหรับประเภทของภูมิปัญญาชาวบ้านที่นำมาใช้มากที่สุดคือหัตถกรรมพื้นบ้าน และภูมิปัญญาที่พบ คือภูมิปัญญาชาวบ้านบางประเภทไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้เพื่อการศึกษา

อังกุล สมคะเนย์ (2535) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ พัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยปรากฏว่าการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้พัฒนาหลักสูตรพบว่า ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร โรงเรียน และครูวิชาการโรงเรียน ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้พัฒนาหลักสูตร เพราะเห็นว่าเป็นการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น ดังนั้นภูมิปัญญาชาวบ้านจึงเป็นแหล่งความรู้ของท้องถิ่นที่สามารถนำมาปรับใช้ในกิจการการเรียนการสอนในโรงเรียนได้ แต่ปัญหาก็คือด้านงบประมาณสนับสนุนไม่เพียงพอ ไม่ได้รับการสนับสนุนด้านนโยบายและการนิเทศ ติดตามผล ตลอดจนไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้านและการพัฒนาหลักสูตร

